

© UNICEF/GIACOMO PIROZZI

DJECA SU NAŠ NAJVAŽNIJI POSLO: VODIČ 2.0

Vodič za poduzeća

zajedno
za djecu

unicef

Zahvale, odricanje od odgovornosti i autorska prava

Ova publikacija pripremljena je kroz proces konzultacija uz stručne doprinose širokog raspona suradnika, uključujući poduzeća koja su pružala povratne informacije u sklopu UNICEF-ova pilot-projekta o mehanizmima zaštite prava djece u poslovanju pod nazivom Business and Children's Rights Tools Pilot 2013.

U suradnju su bili uključeni sljedeći sudionici: Arcor, Aviator, Banco Popular, BSR, Cisneros, Industrijska konfederacija Indije, Danski institut za ljudska prava, DTAC, Enodo Rights, Etipres, Grupo ICE, HCL Technologies, IKEA, ING, Kuoni, Mercantil Banco Universal, Nissan, Nomogaia, Nordic Choice Hotels, Novo Nordisk, Pyramid Consulting, Rosy Blue, Sanoma, Sime Darby, Sansiri, Srinivasan Services Trust, Svenska Cellulosa Aktiebolaget SCA, Telefonica, Telenor, Telenor Pakistan, TwentyFifty, Two Tomorrows, Unilever, Vision Banco te Zynergy Projects & Services Private Limited.

Prvi nacrt vodiča pripremili su 2011. godine Joanne Dunn, Maya Forstater, Margaret Wachenfeld i Simon Zadek, pri čemu su stručnu pomoć pružili sljedeći suradnici: Chris Avery, Carlotta Barcaro, David Bull, Malena Bengtsson, David Clark, Sara Damber, Aidan Davy, Rachel Davis, Michele Ferenz, Colleen Galbraith, Gianluca Galdenzi, Adrienne Gardaz, Rina Gill, David Girling, Halshka Graczyk, John E. Grova, Susan Gunn, Julia Hawkins, Adrian Henriques, Alison Holder, Bettina Kaltenhaeuser, Ravi Karkara, Harpreet Kaur, Theresa Kilbane, Gerison Lansdown, Mauricio Lazala, Larissa Luy, Lesley Miller, John Morrison, Rada Noeva, Yoshie Noguchi, Erik Nyman, Clare O'Brien, Isabel Ortiz, Ludimila Palazzo, Camilla Ravnboel, Judita Reichenberg, Rita Roca, Verity Rowles, Vesna Savić-Đukić, Frances Sheahan, Ben Smith, Clara Sommarin, Simon Steye, Camelia Tepelus, Elizabeth Umlas, Berit Wirths i Ursula Wynhoven.

Sva prava na ovaj vodič pridržava Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF). Nijedan dio ovog dokumenta ne smije se umnožavati niti distribuirati bez prethodnog pisanog dopuštenja UNICEF-a.

Upućivanja na internetske stranice koje ne pripadaju UNICEF-u ne podrazumijevaju da UNICEF jamči točnost tamo sadržanih informacija ili izraženih gledišta. Upućivanja na konkretne organizacije ili poduzeća uključena su kako bi se naglasile aktivnosti i prakse u vezi s pravima djece te ih ne treba smatrati podrškom konkretnim organizacijama, poduzećima, proizvodima ili uslugama.

Ovaj vodič kontinuirano se razvija. Hrvatski prijevod sadrži ažurirane internetske stranice zaključno s 28. listopada 2013.

Ukoliko se želite detaljnije informirati, kontaktirajte nas putem e-maila na adresi info@unicef.hr.

Istraživanje, priprema, dizajn i uredništvo

Odjel UNICEF-a za društveno odgovorno poslovanje: Amaya Gorostiaga, Bo Viktor Nylund, Eija Hietavuo, Ida Hyllested, Joanne Patroni i Subajini Jayasekaran.

Odjel UNICEF-a za prikupljanje sredstava i partnerstva s privatnim sektorom, pododjel dizajna: James Elrington i Bruno Rocha.

Urednica: Catherine Rutgers

Urednica hrvatskog izdanja: Tamara Tomažić Varga

Prijevod na hrvatski jezik: Dario Borković

Lektura: Vesna Kristek

Redaktura: Martina Kekez, Heidi Eterović, Gorana Dojčinović

Grafički prijelom: Zinka Kvakić

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 859514.
ISBN 978-953-7702-23-6

rujan 2013.

© 2013 Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF), Ženeva

Sadržaj

Predgovor hrvatskom izdanju	5
--	---

PRVI DIO

Uvod	6
-------------------	---

1.1. O ovom vodiču	6
1.2. Nastupilo je vrijeme za djecu	6
1.3. Djeca su naš najvažniji posao	7
1.4. Što je dobro za djecu, dobro je i za posao	8
1.5. Okvir za prava djece	8

DRUGI DIO

Uključivanje prava djece u temeljnu poslovnu praksu	12
--	----

Načelo 1. Ispunite odgovornost za zaštitu prava djece i obvežite se podupirati ljudska prava djece	13
Načelo 2. Doprinesite iskorjenjivanju dječjeg rada	18
Načelo 3. Omogućite dostojan rad mladim radnicima, roditeljima i skrbnicima	22
Načelo 4. Osigurajte zaštitu i sigurnost djece u svim poslovnim aktivnostima i na svim lokacijama	25
Načelo 5. Osigurajte sigurne proizvode i usluge te kroz njih promičite prava djece	27
Načelo 6. Poštujte i promičite prava djece u marketingu i oglašavanju	30
Načelo 7. Poštujte i promičite prava djece u odnosu na okoliš te pri kupnji i korištenju zemljišta	33
Načelo 8. Poštujte i podupirite prava djece u provedbi zaštitarskih poslova	36
Načelo 9. Pomažite u zaštiti djece ugrožene nesrećama i nepogodama	38
Načelo 10. Podupirite napore lokalne zajednice i vlade usmjerene zaštititi i ostvarivanju prava djece	40

PRILOZI

Vanjski izvori za analizu konteksta u odnosu na prava djece i poslovanje	44
---	----

Predgovor hrvatskom izdanju

Puno puta svatko se od nas u životu osvjedočio u istinitost i utemeljenost mnogih u narodu godinama uvriježenih mudrosti i izreka. Jedna od njih je i ona koja kaže – djeca su naše najveće blago. Zaista, djeca su najveća vrijednost koju imamo i zato ih s posebnom pažnjom treba njegovati i o njima brinuti. Djeca trebaju našu pomoć i podršku tijekom odrastanja i mi im moramo pomoći u tome da sutra postanu kvalitetni, uspješni i odgovorni članovi zajednice te sretni ljudi koji čine dobre stvari, ne samo za sebe, već i za društvo.

O djeci trebamo brinuti, ne samo unutar naših obitelji, već i unutar naše poslovne zajednice. Zato u području društveno odgovornog i održivog poslovanja posebnu pažnju trebamo poklanjati našim najmlađim i najranjivijim članovima društva vodeći računa o njihovim potrebama i pravima.

Svako poslovanje utječe na djecu, iako nam se to možda ne čini uvijek tako na prvi pogled. Poslodavci, primjerice, zapošljavaju mlade ljude koji su i sami donedavno bili djeca, kao i roditelje te skrbnike djece. Mnogi naši proizvodi i usluge namijenjeni su i djeci, ili ih se dotiču, iako djeca nisu ciljana publika. Okoliš u kojem se nalaze naša postrojenja dijelimo i s djecom koja u njemu žive...

Ovim vodičem želimo pomoći u osvješćivanju sveobuhvatnosti utjecaja poslovne zajednice na djecu te pomoći u podizanju standarda društveno odgovornog poslovanja kada je u pitanju briga o djeci i zaštita njihovih prava.

Poštovanjem principa odgovornog poslovanja navedenih u ovom vodiču možemo sa svoje strane dati važan doprinos daljnjem unaprjeđenju kvalitete života i zaštite prava djece i u našem društvu.

Zajedno s Vladom i nevladinim sektorom trebamo raditi na tome da djeci osiguramo sigurno i što je moguće sretnije djetinjstvo. Da stvorimo uvjete u društvu koji će omogućiti djeci da ispune i ostvare sve svoje potencijale. Da svako dijete bez obzira na svoje obiteljsko porijeklo i socijalni status ima kvalitetnu zdravstvenu zaštitu i pristup obrazovanju. Pravo na kvalitetno školovanje i mogućnost obrazovanja pritom su posebno važne jer upravo znanje najučinkovitije briše i preskače socijalne barijere i omogućava napredak u životu.

A za taj napredak odgovorni smo svi mi, odlukama koje svakodnevno donosimo. Naša je uloga velika, a dužnost iznimno važna da tim „malim ljudima“, na kojima svijet ostaje, on bude i poticajno i sigurno mjesto gdje će rasti i stvarati, graditi, otkrivati i nastaviti tamo gdje smo mi stali.

Ivica Mudrinić
predsjednik Hrvatske udruge poslodavaca

PRVI DIO

Uvod

1.1. O ovom vodiču

„Djeca su naš najvažniji posao: vodič 2.0“ predstavlja sveobuhvatan alat namijenjen usmjeravanju poduzeća kroz trajan proces učenja o načinima integracije prava djece u poslovne politike i procese upravljanja. Priručnik se nadograđuje na Načela o pravima djece i poslovanju, pripremljena u konzultacijama pod vodstvom UNICEF-a, organizacije Save the Children i Global Compacta Ujedinjenih naroda, a pruža praktične smjernice za provedbu Načela.

Vodič poduzećima pruža okvir za bolju operacionalizaciju poštovanja i potpore pravima djece u kontekstu radnog mjesta, na tržištu i u zajednici, a može se integrirati u postojeće napore poduzeća usmjerene na provedbu Temeljnih načela Ujedinjenih naroda o poslovanju i ljudskim pravima. Riječ je o sažetku smjernica sadržanih u provedbenim alatima UNICEF-a za prava djece – uključujući „Prava djece u politikama i kodeksima ponašanja“ te „Prava djece u procjenama učinka“ – i uključuju široke preporuke o tome kako poduzeća mogu integrirati prava djece u politike i procese svog djelovanja.

Za svako načelo o pravima djece i poslovanju, vodič pruža sažete informacije o tome kako poduzeća mogu:

- Učiti o i bolje razumjeti pitanja prava djece u vezi sa svakim pojedinim načelom.
- Prepoznati okolnosti u kojima mogu prevladavati rizici ili pak prilike u vezi s pravima djece.
- Procijeniti ključna područja potencijalnog ili stvarnog učinka na prava djece, kao i odrediti korake za poboljšanje.
- Poduzimati korake za integriranje prava djece na temelju rezultata procjene svog učinka.

Vodič se nadograđuje na praktično iskustvo UNICEF-a, poslovne zajednice i civilnog društva kako bi se ilustrirali raznoliki načini na koje poduzeća aktivno podupiru i štite djecu kroz svoje strategije i poslovne procese. Ujedno se pružaju informacije o dopunskim resursima, poput sektorskih smjernica, alata, preporuka i popratnih materijala važnih za svako pojedino načelo.

1.2. Nastupilo je vrijeme za djecu

Djeca su vrlo raznolika populacija u kojoj se odražava raznolikost društva u cjelini, kroz jezik, kulturu, vjeru i ekonomski status, u rasponu od bogatih do najsiromašnijih među siromašnima. Djeca mogu biti novorođenčad, predškolci, školarci, adolescenti ili pak mlade osobe na pragu punoljetnosti, budući da Konvencija o pravima djeteta i drugi međunarodni ugovori definiraju „dijete“ kao bilo koju osobu mlađu od 18 godina. Kad poduzeća poštuju i cijene sve faze djetinjstva, time zapravo potiču snagu budućih generacija. Međutim, poduzeća i drugi moćni dionici u društvu rijetko eksplicitno uzimaju u obzir pitanja važna za djecu.

Poduzeća svakodnevno stupaju u interakciju s djecom, premda se to često ne čini ni izravno ni s namjerom. Djeca su radnici u tvornicama i na poljima, članovi su obitelji zaposlenika i ljudi koji žive u zajednicama u kojima poduzeća djeluju. U nizu zemalja djecu se sve češće prepoznaje i kao potrošačku skupinu koja ima na raspolaganju određena sredstva za potrošnju te utjecaj na obiteljske odluke o kupnji. Djeca su tržišna sila s kojom valja računati, no unatoč tome potrebna im je zaštita od nezdravih i nesigurnih proizvoda i usluga, kao i od neprikladnog oglašavanja.

Poduzeća imaju golemu moć štititi djecu od štetnih učinaka te poboljšati njihove živote kroz načine na koje upravljaju objektima, razvijaju i plasiraju proizvode, pružaju usluge i utječu na gospodarski i društveni razvoj.

Nasuprot tome, poslovni svijet ima moć zanemariti ili čak ugroziti interese djece pa se mnoga djeca mogu naći u situaciji u kojoj su nevidljiva i bez vlastitog glasa. Neke korporativne politike ili prakse mogu i nehotice nanijeti doživotnu štetu, prijeteci razvoju ili čak preživljavanju djece.

Na globalnoj se razini tek trebamo usredotočiti na pozitivnu ulogu koju poduzeća mogu igrati u životima djece ili na značajan negativni učinak koji poslovne strategije i procesi mogu proizvesti kad je riječ o opstanku i razvoju djece. Kako sve više poduzeća snažno i javno izražava svoj doprinos društveno odgovornom poslovanju, presudno je da djeca budu u središtu tog interesa te da njihova zaštita postane važnom poslovnom zadaćom.

Načela o pravima djece i poslovanju, kao i ovaj vodič, predstavljaju priliku da svako poduzeće provede u djelo snažnu i trajnu posvećenost pravima djece.

1.3. Djeca su naš najvažniji posao

Djeca su za niz poduzeća prioritetna skupina dionika. Istovremeno su često i najranjivija populacija koja zahtijeva posebnu pozornost kako bismo zajamčili poštovanje njihovih ljudskih prava. Temeljna načela Ujedinjenih naroda o poslovanju i ljudskim pravima pružaju širok okvir kroz koji poduzeća mogu operacionalizirati poštovanje ljudskih prava, a ujedno pozivaju sve poslovne učesnike da posebnu pozornost posvete skupinama ili populacijama koje mogu biti ranjivije ili u većoj mjeri marginalizirane od drugih.

Moguće je da jedna poslovna aktivnost ne utječe na prava odraslih osoba, a da istovremeno ta ista aktivnost potencijalno šteti pravima djeteta. Štoviše, poduzeća bi trebala razmotriti pozitivne ili negativne učinke do kojih dovode neizravno, kroz dobavljače i druge poslovne partnere, zaposlenike i klijente, kao i svoje izravne učinke na prava djece.

Premda se djecu smatra ranjivom skupinom, djeca ujedno mogu biti i prioritetni dionici, budući da su poduzeća u svakodnevnoj interakciji s djecom kao radnicima, potrošačima i članovima zajednice. Unatoč tome, poslovni sektor nije se do sada prikladno bavio pitanjima djece.

Poduzeća zainteresirana za ljudska prava trebaju aktivno razmotriti pitanja specifična za djecu iz sljedećih razloga:

- Djetinjstvo predstavlja jedinstveno razdoblje brzog razvoja u kojem se može trajno, nabolje ili nagore, utjecati na tjelesnu, mentalnu i emocionalnu dobrobit. Prehrambeno vrijedne namirnice, čista voda, skrb i ljubav tijekom tih razvojnih godina života predstavljaju temelj napretka djece, omogućujući im da iskoriste obrazovne prilike te postanu u potpunosti angažirani i produktivni građani društva u kojem žive.
- Jedne te iste prilike utječu na djecu drugačije i snažnije nego na odrasle ljude. Ekonomski, društveni i tjelesni problemi s kojima se odrasli mogu spremno uhvatiti ukoštac mogu imati presudan utjecaj na život djeteta. Primjerice, ukoliko su djeca izložena onečišćujućim tvarima, ona će apsorbirati viši postotak toksina i teže biti sposobna izbaciti štetne tvari iz tijela; ukoliko pak propuste jednu godinu školovanja, možda se nikad neće vratiti u školu i dovršiti obrazovanje.
- Djeca koju zapošljavaju ili na koju utječu poduzeća, često su nevidljiva i ne uzima ih se u obzir. Ta „nevidljiva“ djeca uključuju djecu koja su nezakonito zaposlena u dobavljačkom lancu ili kao ispomoć u kući, djecu koju zadrže službe osiguranja, djecu koja nisu u školskom sustavu ili ostaju kod kuće kad njihovi roditelji krenu u radne migracije, pri čemu se djecu koja su žrtve diskriminacije – poput etničkih manjina, djevojčica i djece s invaliditetom – posebno često previđa.
- Djeca nemaju glas u javnosti. Djeca ne glasuju i ne mogu osnovati sindikat, ne posjeduju dionice u poduzećima, niti sudjeluju u godišnjim skupštinama dioničara, a rijetko imaju pravo glasa i kad je riječ o načinu na koji zajednice donose odluke, pa i kad je riječ o pitanjima kao što su škole i igrališta.
- S djecom se ne savjetuje. Kako bi osigurala da poslovni planovi neće štetiti pravima djece, poduzeća bi trebala u procesu savjetovanja s dionicima uzeti u obzir i prava djeteta te bi se, tamo gdje je to važno, trebala izravno savjetovati s djecom.

- Prava djece u kontekstu radnog mjesta šira su od samog pitanja rada. Vodič želi pomoći poduzećima da ocijene druge izravne i neizravne učinke na djecu, uključujući učinke koji proizlaze iz cjelokupnih poslovnih operacija, proizvoda i usluga, marketinških metoda, odnosa s lokalnim i nacionalnim vlastima, kao i ulaganja u lokalnoj zajednici.

1.4. Što je dobro za djecu, dobro je i za posao

Niz je stajališta u okviru poštovanja i podrške za prava djece koja istovremeno stvaraju pozitivne učinke u poslovanju. Među najznačajnijim prednostima koje poduzeće može ostvariti provedbom politika i praksi u vezi s pravima djeteta jest i potencijal za sljedeće:

Postiže se bolje upravljanje rizikom kroz proširenu definiciju rizika koja uključuje pitanja zaštite okoliša i društvena pitanja, uključujući ljudska prava, kao i kroz jamstvo da se obvezama povezanima sa zaštitom na radu i sigurnošću proizvoda štite interesi djece i uzimaju u obzir njihova ranjivost.

Gradi se ugled i pripomaže se osiguranju „društvene dozvole za poslovanje“ pokazivanjem da se koristan učinak proizvoda poduzeća, odgovoran marketing i kvalitetni odnosi s lokalnom zajednicom povoljno odražavaju na zadovoljenje potreba roditelja i djece.

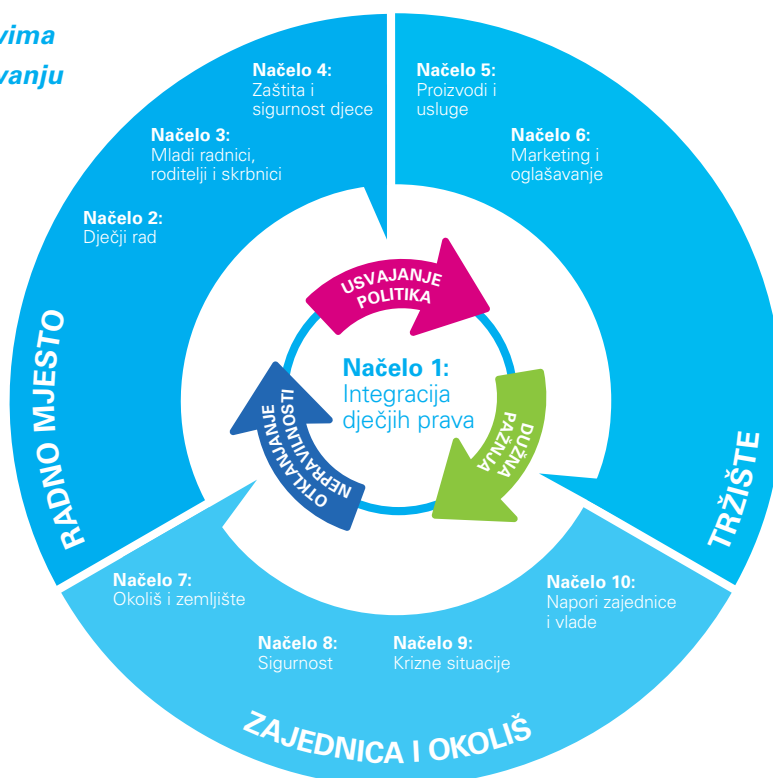
Zapošljava se i zadržava motivirana radna snaga kroz pravedne plaće i dostojne radne uvjete, omogućujući zaposlenicima u ulozi roditelja ili skrbnika da obiteljske odgovornosti usklade s produktivnim radnim životom, povećavajući time proizvodne kapacitete te smanjujući problem odsustva s radnog mjesta.

Razvija se nova generacija talenata kroz podršku programima naukovanja i obrazovnim inicijativama putem kojih mladi ljudi razvijaju poslovne vještine, poput sposobnosti donošenja odluka i liderstvo.

Doprinosi se stabilnom i održivom poslovnom okolišu radeći za dobrobit djece i pomažući izgradnji jakih i dobro obrazovanih zajednica, kao i otpornih poduzeća i zdravih ekonomija.

1.5. Okvir za prava djece

Načela o pravima djece i poslovanju

Načela o pravima djece i poslovanju pružaju mogućnost da se iz perspektive prava djeteta promotre globalni standardi o izvornoj odgovornosti svih poduzeća za poštovanje ljudskih prava, kako je to definirano Temeljnim načelima o poslovanju i ljudskim pravima. Svakim načelom definiraju se koraci koje poduzeća mogu poduzeti kako bi ispunila svoju odgovornost za poštovanje prava djece, a ujedno se preporučuju koraci kojima se prava djece mogu poduprijeti u kontekstu radnog mjesta, na tržištu i u zajednici.

Načela se zasnivaju na Konvenciji o pravima djeteta koja pruža osnovu za zaštitu svih prava djece bilo gdje u svijetu. Namjera im je razjasniti ulogu poduzeća u poštovanju i podupiranju prava djece te ujedno naglasiti konkretne okolnosti u kojima poduzeća mogu ostvarivati pozitivan ili negativan učinak na djecu.

Načela se ujedno oslanjaju o Konvenciju br. 182 Međunarodne organizacije rada (MOR) o zabrani i ukidanju najgorih oblika dječjeg rada te Konvenciju br. 138 o najnižoj dobi za zapošljavanje, a ujedno razrađuju postojeće standarde za poslovnu zajednicu, poput „Deset načela“ Global Compacta Ujedinjenih naroda, kao i Temeljnih načela o poslovanju i ljudskim pravima.

Načela o pravima djece i poslovanju

Načelima o pravima djece i poslovanju poduzeća su pozvana da:

1. ispune svoju odgovornost za poštovanje prava djece te se obvežu da će podupirati dječja ljudska prava;
2. doprinesu iskorjenjivanju dječjeg rada u svim svojim poslovnim aktivnostima i poslovnim odnosima;
3. omogućće dostojan rad roditeljima i drugima koji se brinu o djeci;
4. osiguraju zaštitu i sigurnost djece u svim poslovnim aktivnostima i na svim lokacijama;
5. nude sigurne proizvode i usluge te pokušaju promicati prava djece kroz njih;
6. poštuju i promiču prava djece u marketingu i oglašavanju;
7. poštuju i promiču prava djece u odnosu na okoliš te pri kupnji i korištenju zemljišta;
8. poštuju i podupiru prava djece u provedbi zaštitarskih poslova;
9. pomažu u zaštiti djece ugrožene nesrećama i nepogodama;
10. podupiru napore lokalnih zajednica i vlade usmjerene zaštiti i ostvarivanju prava djece.

Konvencija o pravima djeteta i što ona znači za poslovanje

Načela o pravima djece i poslovanju u značajnoj se mjeri zasnivaju na Konvenciji o pravima djeteta, najšire i najbrže ratificiranom međunarodnom sporazumu o ljudskim pravima u povijesti.¹ Konvencija o pravima djeteta prvi je pravno obvezujući međunarodni instrument kojim je obuhvaćen puni raspon ljudskih prava – građanskih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih – za djecu, bilo gdje u svijetu i bez diskriminacije. Naglašava se pravo djece na preživljavanje, puni razvoj, zaštitu od štetnih utjecaja, zlostavljanja i iskorištavanja te na puno sudjelovanje u obiteljskom, kulturnom i društvenom životu.

Konvencija se sastoji od 54 članka kojima se određuju minimalni i pravno obvezujući standardi za svu djecu i koji se jednako primjenjuju na svu djecu, od one najprivilegiranije do najviše isključene i pogođene siromaštvom, uključujući djecu bez državljanstva i drugu djecu lišenu registracije rođenja i pristupa državljanstvu. Konvenciju je usvojila Opća skupština UN-a 1989. godine, a otad su je ratificirale 193 države, čime je postignuta gotovo sveopća pokrivenost.

1 Vidi: UNICEF, http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta.pdf za cjeloviti tekst Konvencije na hrvatskom jeziku.

Kako bi se djeca dodatno zaštitila od iskorištavanja i zlostavljanja, 2000. godine usvojena su dva dodatna protokola uz Konvenciju – Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji te Fakultativni protokol o sudjelovanju djece u oružanim sukobima.² Obveze određene fakultativnim protokolima mogu biti zahtjevnije od obveza iz Konvencije i ne odnose se automatski na države koje su ratificirale izvornu Konvenciju. Unatoč tome, sve su više prihvaćene kao međunarodni normativni standard, čime se jača zaštitno okruženje za djecu.

Kako bi države pristupnice ispunile svoje obveze prema Konvenciji, nacionalne vlade moraju poduzimati „sve odgovarajuće zakonodavne, upravne i druge mjere za primjenu prava priznatih u ovoj Konvenciji“ (članak 4.). Mjere za provedbu stoga uključuju pripremu zakonskih rješenja, usvajanje javnih politika te dodjelu prikladnih financijskih resursa.

Premda vlada ima primarnu odgovornost za zaštitu i ostvarivanje prava djece, drugi dionici koji igraju ulogu u životima djece – uključujući roditelje, učitelje, institucije i poduzeća – također su odgovorni djeci za zaštitu njihovih prava. Konvencija sa svojim fakultativnim protokolima određuje prava djeteta koja su države dužne štiti, a Načela o pravima djeteta i poslovanju pružaju poduzećima operativni okvir za poštovanje i promicanje tih prava.

Temeljna načela o poslovanju i ljudskim pravima

Godine 2011. Vijeće Ujedinjenih naroda za ljudska prava jednoglasno je usvojilo „Temeljna načela o poslovanju i ljudskim pravima: Primjena okvira Ujedinjenih naroda Zaštiti, poštuj i ispravi“.³ Temeljna načela poduzećima pružaju putokaz ka dokazivanju da poštuju ljudska prava. Društvena odgovornost poduzeća za poštovanje ljudskih prava, uključujući prava djece, ne nadomješta dužnost države da štiti ljudska prava i postoji neovisno o sposobnosti i spremnosti nacionalne vlade da ispunji svoje obveze.

Temeljna načela zahtijevaju od poduzeća da odrede politike i procese prikladne njihovoj veličini i okolnostima u kojima posluju. Odgovornost poduzeća uključuje sljedeće elemente: preuzimanje odgovornosti za ljudska prava u okviru poslovnih politika; primjenu procesa dubinskog snimanja (eng. *due diligence*) pomoću kojeg će utvrđivati, spriječiti, ispraviti i izvijestiti o tome kako se poduzeće odnosi prema svojem utjecaju na ljudska prava; te mehanizam za otklanjanje bilo kakvih štetnih učinaka koje je poduzeće moglo uzrokovati ili kojima pridonosi.

Tamo gdje politike i prakse poduzeća mogu uzrokovati negativan učinak ili mu pridonijeti, valja prekinuti s tim politikama i praksama ili ih općenito izbjegavati, a poduzeće treba koristiti svoj utjecaj kako bi ublažilo bilo kakav preostali učinak. Povrh toga, odgovornost nekog poduzeća za poštovanje ljudskih prava shvaćeno je šire od odgovornosti za aktivnosti samog poduzeća. Tamo gdje poduzeće kao takvo ne pridonosi negativnom učinku, no učinak je izravno povezan s njegovim proizvodima, poslovnim operacijama ili uslugama putem nekog poslovnog odnosa, situacija je složenija, a poduzeće treba razmotriti niz čimbenika kako bi donijelo odluku o prikladnim koracima (Temeljno načelo 19.).

U okviru Temeljnih načela uviđa se da neka ljudska prava mogu biti podložna većem riziku te da kršenja tih prava mogu imati teži učinak zbog raspona, opsega i ireverzibilne naravi potencijalnog utjecaja. Ujedno se načelima pozivaju poduzeća da posebnu pozornost posvete skupinama ili populacijama koje se mogu naći u ranjivijem ili izraženije marginaliziranom položaju. Djeca u svakom pogledu predstavljaju prioritetnu skupinu dionika – često upravo onu najranjiviju i najviše marginaliziranu. Budući da su djeca upravo u životnoj dobi u kojoj prolaze kroz presudne faze ciklusa ljudskog razvoja, posljedice kršenja ljudskih prava djece često se ne može popraviti.

Načela o pravima djece i poslovanju nadograđuju se na Temeljna načela koristeći isti operativni okvir za usmjeravanje poduzeća u uključivanju pitanja povezanih s pravima djeteta u svoje procese upravljanja. Povrh toga, Načela o pravima djece i poslovanju pozivaju poduzeća da poštovanje prava djece provedu u djelo te da dokažu preuzetu obvezu podržavanja prava djece.

² Za potpuni tekst vidi: Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx, te Fakultativni protokol o sudjelovanju djece u oružanim sukobima, www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPACRC.aspx.

³ Za više informacija, kao i za pristup cjelovitoj verziji dokumenta o „Temeljnim načelima“ na engleskom jeziku, vidi: http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

Konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR-a) i Deklaracija o temeljnim načelima i pravima pri radu

Načelima o pravima djece i poslovanju ne stvaraju se nove međunarodne pravne obveze – jer ta načela dodatno potvrđuju ključne međunarodne radne standarde i određuju društvenu odgovornost poduzeća za poštovanje prava djece u skladu s konvencijama MOR-a i Deklaracijom o temeljnim načelima i pravima pri radu.⁴ Konvencije MOR-a koje su relevantne u odnosu na pojedina Načela uključuju sljedeće:

Konvenciju br. 138 – o najnižoj dobi za zapošljavanje;

Konvenciju br. 182 – o zabrani i ukidanju najgorih oblika dječjeg rada;

Konvenciju br. 156 – o jednakim mogućnostima i jednakom postupanju prema radnicima i radnicama te radnicima s obiteljskim obvezama;

Konvenciju br. 183 – o zaštiti majčinstva;

Konvenciju br. 77 – o zdravstvenim pregledima djece i mladih osoba za spremnost za zapošljavanje u industriji.

Deklaracija MOR-a o temeljnim načelima i pravima pri radu usvojena je 1998. godine i obvezuje države pristupnice na poštovanje i promicanje prava u četiri područja, neovisno o tome jesu li ratificirale konvencije MOR-a: (1) slobodi udruživanja i djelotvornom priznavanju prava na kolektivno pregovaranje; (2) ukidanju svih oblika prisilnog ili obveznog rada; (3) djelotvornom ukidanju dječjeg rada; (4) ukidanju diskriminacije pri zapošljavanju i na radu. Deklaracijom se jasno određuju ta prava kao prava koja se primjenjuju na sve ljude u svim zemljama, a naročito se uzimaju u obzir skupine s posebnim potrebama, uključujući radnike migrante i nezaposlene osobe.

⁴ Za više informacija, kao i za pristup potpunom tekstu Deklaracije, vidi: www.ilo.org/declaration/lang-en/index.htm. Sve konvencije MOR-a dostupne su na adresi: <http://www.ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang-en/index.htm>

DRUGI DIO

Uključivanje prava djece u temeljnu poslovnu praksu

Preuzimanje obveze poštovanja i podržavanja prava djece za poduzeća predstavlja prvi korak na ovom stalnom putovanju prema poslovanju usklađenom sa zakonom i poštovanju prava djece gdje god poduzeće posluje. Ta preuzeta obveza može biti iskorištena za stvaranje vrijednosti putem poslovnih politika i procesa, proizvoda i usluga te inicijativa i metoda utjecaja namijenjenih ostvarivanju najboljih interesa djece.

Ovaj okvir, koji se zasniva na poštovanju i podršci, primjenjuje se u svakom od Načela o pravima djece i poslovanju, kako je objašnjeno u nastavku:

Odgovornost za poštovanje i preuzimanje obveze podupiranja

Odgovornost poduzeća za poštovanje – znači izbjegavanje bilo kakvog kršenja ljudskih prava drugih osoba, uključujući djecu, te otklanjanje bilo kakvih nepovoljnih učinaka na ljudska prava s kojima poduzeće ima veze. Korporativna odgovornost poštovanja primjenjuje se na izravne i neizravne učinke povezane s poslovnim operacijama, proizvodima i uslugama, kao i poslovnim odnosima, uključujući zaposlenike, dobavljače, klijente i druge partnere.

Preuzimanje obveze podupiranja od strane poduzeća – povrh poštovanja ljudskih prava, riječ je o dobrovoljnim koracima kojima se nastoje unaprijediti ljudska prava, uključujući prava djece, kroz temeljne poslovne operacije, proizvode i usluge, strateška društvena ulaganja i filantropiju, zagovaranje i djelovanje u sferi javnih politika, kao i suradnju kroz partnerstva i druge kolektivne akcije.

U Drugom dijelu vodiča za svako načelo priložena je tablica sa sažetim informacijama o tom načelu, s primarnim kriterijima procjene i preporučenim koracima koje poduzeća mogu poduzeti u sklopu društvene odgovornosti poduzeća za poštovanje prava djeteta i preuzete obveze poštovanja tih prava.⁵ Koraci podrške označeni su zvjezdicom (*), pri čemu se određuju prilike koje poduzeće ima na raspolaganju za promicanje prava djece kroz temeljne poslovne aktivnosti, strateška društvena ulaganja i filantropiju, zagovaranje i djelovanje u sferi javnih politika, kao i suradnju kroz partnerstva i druge kolektivne akcije.

⁵ Za sveukupni popis primarnih i dopunskih kriterija procjene, kao i preporučenih koraka, valja pogledati UNICEF-ov skup alata „Children’s Rights in Impact Assessments“ (www.unicef.org/csr/156.htm).

Načelo 1. Ispunite odgovornost za zaštitu prava djece i obvežite se podupirati ljudska prava djece

Načelo 1. u sklopu Načela o pravima djece i poslovanju dodatno pojašnjava Temeljna načela Ujedinjenih naroda o poslovanju i ljudskim pravima u kontekstu djece kao posebnih dionika. Mnoga poduzeća počinju taj proces reaktivnim pristupom koji je ponekad usmjeren samo na pravnu sukladnost u odnosu na neko konkretno pitanje, poput dječjeg rada ili sigurnosti proizvoda. Poduzeća bi trebala pokrenuti politike i korake kojima će utvrditi, spriječiti i ublažiti svoj učinak na puni raspon prava djece. Kako je to naglašeno Temeljnim načelom 17., proces dubinskog snimanja u području ljudskih prava treba biti trajan i dinamičan, zasnovan na pretpostavci da se rizici za ljudska prava mijenjaju s protokom vremena kao što se mijenja i poslovni kontekst, pri čemu se otkrivaju nove informacije i stječe iskustvo.

Povrh poštovanja prava djece, poduzeća mogu tragati za načinima unaprjeđivanja stanja prava djece kroz svoje temeljne poslovne aktivnosti, strateška društvena ulaganja i angažman u sferi javnih politika. Pet koraka objašnjenih u nastavku opisuju načine na koje se prava djece mogu uključiti u temeljne poslovne procese.

1. Usvajanje politika

Preuzetu odgovornost za poštovanje i podršku pravima djece poduzeće može uključiti u službene dokumente o poslovnim načelima, kodekse ponašanja te druge dokumente koji govore o korporativnim vrijednostima. Ta odgovornost ujedno može biti formalizirana u obliku posebne izjave, izdvojene politike ili kodeksa ponašanja u vezi sa zaštitom djece.

Takvi dokumenti trebaju jasno definirati što se u odnosu na prava djece očekuje od zaposlenika, dobavljača, klijenata, poslovnih partnera i drugih sudionika koji su izravno povezani s poslovnim aktivnostima, proizvodima i uslugama. Informacije o tim obvezama trebaju biti javno dostupne, prosljeđene unutar poduzeća i izvan njega; potvrđene s najviše razine poduzeća i uključene u sve politike i procedure – uključujući, primjerice standarde za dobavljački lanac, izjave o etičkim pitanjima te politike i kodekse ponašanja za zaposlenike. Svi ti dokumenti mogu također uključivati i izjavu o posvećenosti poduzeća promicanju prava djece.

Sva poduzeća trebaju razmotriti uključivanje tih ključnih elemenata u postojeće politike i kodekse ponašanja u vezi s ljudskim pravima i drugim važnim pitanjima. Poduzeća bi u najmanju ruku u njih trebala uključiti sljedeće:

- Jasnu izjavu o preuzetoj obvezi poštovanja svih ljudskih prava, uključujući prava djece.
- Definiciju prava djece kao prava sadržanih u Konvenciji o pravima djeteta i/ili pozivanje na Načela o pravima djece i poslovanju kao okvira na temelju kojeg poduzeće operacionalizira svoju odgovornost poštovanja i podupiranja prava djece.

- Odrediti prioritete u pitanjima prava djece koja se odnose na dječji rad i onih koja se ne odnose na dječji rad prema relevantnosti (u smislu utjecaja na djecu kao nositelje prava) pri izradi politika poduzeća kojima će se odrediti očekivanja od zaposlenika, dobavljača, podugovarača, klijenata i drugih poslovnih partnera.
- Definirati pitanja prava djece koja se odnose na dječji rad i onih koja se ne odnose na dječji rad prema relevantnosti (u smislu utjecaja na djecu kao nositelje prava) u kodeksima ponašanja za zaposlenike, dobavljače i druge poslovne partnere, što će ovisiti o prirodi poslovanja poduzeća i područjima u kojima ono djeluje te o njegovim specifičnim utjecajima na djecu.

Poduzeća bi ujedno trebala razmotriti mogućnost da uključe obvezu podupiranja konkretnih prava djece u temeljne kompetencije zaposlenika i/ili da ih promiču kroz utjecaj koji imaju na poslovne partnere i druge ključne dionike.

Za detaljne informacije u vezi s razvojem politike poduzeća o pravima djece pogledajte UNICEF-ove smjernice sadržane u dokumentu „*Children’s Rights in Policies and Codes of Conduct*“ (Prava djece u politikama i kodeksima ponašanja) (www.unicef.org/csr/160.htm), u kojem se navode preporuke za poštovanje i podršku pravima djece sukladno svakom Načelu.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	1. Je li poduzeće uključilo pitanja u vezi s pravima djece u svoje izjave o poslovnim načelima, kodekse ponašanja i druge korporativne obveze i prakse koje se odnose na vrijednosti?	Uključiti pitanja u vezi s pravima djece u: – izjave o politikama (npr. o ljudskim pravima, zaštiti privatnosti, marketingu, nabavi, dobavljačima, etici); – kodekse ponašanja; – ugovore s dobavljačima i drugim poslovnim partnerima; – informacije o proizvodima.

2. Procjena utjecaja na prava djece

Načela pozivaju poduzeća da odrede i ocijene sve stvarne ili moguće štetne utjecaje na prava djece u koje mogu biti uključena kroz vlastite aktivnosti ili slijedom poslovnih odnosa. To je ključan element u ostvarivanju preuzete odgovornosti za poštovanje prava od strane poduzeća. Procesom procjene ujedno se mogu odrediti važne prilike za podršku pravima djece koja omogućuju poduzeću da krene korak dalje od izbjegavanja štetnih učinaka i poduzme dodatne korake kako bi pružilo podršku vladama, lokalnim zajednicama, civilnom društvu i mladima u vezi s hitnim koracima koji su potrebni kako bi se ispunila prava djece.

Jedno poduzeće može iskoristiti niz alata, metodologija i izvora kako bi razumjelo utjecaj koji ima na prava djece, koristeći pritom unutarnje i neovisne vanjske stručne resurse. U većini slučajeva poduzeća mogu uključiti pitanja u vezi s pravima djece u svoje šire procese procjene utjecaja na ljudska prava, u sklopu napora usmjerenih na provedbu Temeljnih načela Ujedinjenih naroda o poslovanju i ljudskim pravima. Poduzeća u nekim slučajevima mogu uzeti u obzir i provedbu procjene utjecaja koja bi se odnosila isključivo na prava djece.

Budući da su situacije dinamične, procjene ljudskih prava treba poduzimati u redovitim razmacima, kao i prije bilo koje nove aktivnosti ili ulaska u značajan poslovni odnos, donošenja značajnih odluka ili promjena poslovnih procesa, a u sklopu prilagodbe na stvarne ili predviđene promjene u operativnom okolišu. Sažeto govoreći, riječ je o trajnom i sustavnom procesu koji se oslanja o razne izvore i kojim se stvara sveobuhvatna slika utjecaja. Procjena ujedno treba biti osjetljiva na različite rizike s kojima se suočavaju dječaci i djevojčice te na činjenicu da konkretne skupine djece – poput pripadnika domorodačkog stanovništva i etničkih manjina, djece s invaliditetom, djece iz ruralnih/urbanih sredina, djece izbjeglica i prognanika – mogu biti marginalizirane i ranjivije na diskriminaciju i kršenje prava. Povrh toga, stanja sukoba i izvanrednih situacija dovode djecu u povećan rizik kršenja njihovih prava.

Savjetovanje s djecom kao dionicima

U skladu s veličinom poduzeća i prirodom poslovnih aktivnosti, savjetovanje s djecom može biti izuzetno važno za razumijevanje njihovih interesa. Ukoliko poduzeće i inače provodi savjetovanja s dionicima i zajednicom, djecu u tome treba prepoznati kao posebnu skupinu. Suradnja s priznatim stručnjacima za prava djece i dionicima poput roditelja i skrbnika, učitelja, lidera u zajednici, vladinih struktura, organizacija mladih, organizacija djece i organizacija civilnog društva) može pomoći poduzeću da jasnije razumije svoj utjecaj na djecu. Tamo gdje je to prikladno, i u suradnji sa stručnjacima za rad s djecom, poduzeća mogu i sama organizirati savjetovanje s djecom, uz primjenu etičkih standarda koji omogućuju da taj proces bude djelotvoran i smislen za djecu, a ujedno koristan za poduzeće.

Rad s djecom zahtijeva pažljivu i opreznu pripremu kako bi se osigurala prikladna provedba savjetovanja. Vrlo je važno da to savjetovanje bude provedeno s dužnom osjetljivošću i da djeca zbog sudjelovanja u njima ne budu izložena riziku. Primjerice, izravan rad s djecom u nekim zajednicama može predstavljati osjetljivo pitanje i sam po sebi dovesti u pitanje i promijeniti dinamiku moći.

Za detaljne smjernice u vezi s procjenom djelovanja poduzeća u ispunjavanju odgovornosti za poštovanje prava djece i preuzimanje obveze podupiranja prava djece, pogledajte UNICEF-ov alat „*Children’s Rights in Impact Assessments*” (Prava djece u procjenama učinka) (www.unicef.org/csr/156.htm).

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	2. Uključuje li poduzeće pitanja u vezi s pravima djece u procjene rizika i utjecaja na ljudska prava te, tamo gdje je to važno, u ostale vrste procjene rizika i utjecaja u poduzeću?	Uključiti pitanja u vezi s pravima djece u proces šire procjene utjecaja na ljudska prava u sklopu trajnih napora za primjenu Temeljnih načela o poslovanju i ljudskim pravima. U sklopu prepoznavanja rizika i prilika u odnosu na ljudska prava mapirati sve aktivnosti i funkcije poduzeća kako bi se ocijenilo gdje je potrebna detaljna i konkretna dubinska procjena da bi se razumjelo rizike i prilike u vezi s pravima djece, a u odnosu na poslovne linije, lokacije, objekte, proizvode i usluge.

3. Uključivanje i djelovanje u korist djece

Pojam uključivanja prava djece označava sve korake koje poduzeće poduzima da bi odgovorilo na svoje konkretne utjecaje na prava djece – kako moguće, tako i stvarne – koje je otkrilo u procesu procjene utjecaja na ljudska prava. Poduzeće bi moglo izraditi i posebne akcijske planove te razmotriti mogućnost pokretanja partnerstava kojima bi iskoristilo strateške mogućnosti koje ima za promicanje prava djece.

Nužni oprez pri dubinskom snimanju (eng. *due diligence*) znači da akcije koje poduzeće provodi da bi na učinkovit način štitilo ljudska prava moraju biti ugrađene u unutarnje procedure i sustave. To podrazumijeva određivanje odgovornosti za ova pitanja u poduzeću na odgovarajućim razinama i funkcijama, kao i osiguranje dovoljnih sredstava i unutarnjeg nadzora učinkovitosti. Povrh toga, za praktično ispunjavanje odgovornosti važno je i definirati jasne i mjerljive ciljeve.

Ugrađivanje prava djece u politike i postupke poduzeća podrazumijeva stvaranje kulture poštovanja ljudskih prava djece te shvaćanje da ta prava predstavljaju temeljnu vrijednost poduzeća. Primjeri o tome što poduzeće može učiniti da bi ugradilo prava djece u poslovne procese i odgovorilo na probleme uočene pri procjeni učinka su:

- Izmijeniti i dopuniti opise poslova tako da uključuju odgovornost za prava djece.
- Obučiti, potaknuti i nagraditi zaposlenike radi ostvarivanja rezultata povezanih s pravima djece.
- Uspostaviti horizontalne skupine s različitim funkcija unutar poduzeća za suradnju pri provedbi aktivnosti.
- Odrediti osobu koja će zagovarati prava djece u poduzeću.

- Osigurati da mehanizmi podnošenja pritužbi budu osjetljivi na pitanja prava djece.
- Odrediti osobu koja će u poduzeću djelovati kao pravobranitelj za djecu.

Kad je riječ o dobavljačima, poslovnim partnerima ili drugima s kojima je poduzeće povezano, odredbe o osiguranju poštovanja prava djece treba ugraditi u ugovore. Osim toga, poduzeće im može ponuditi obuku i pomoć u razvoju njihovih kapaciteta za uvođenje sličnih politika i procesa te tako dodatno iskoristiti svoj utjecaj radi ublažavanja rizika kojima djeca mogu biti izložena.

Za detaljne informacije o tome što poduzeća mogu učiniti u sklopu reakcija na zaključke procjene, pogledajte UNICEF-ov alat „*Children’s Rights in Impact Assessments*“ (Prava djece u procjenama učinka), (www.unicef.org/csr/156.htm).

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	3. Je li poduzeće na temelju zaključaka procjena rizika i utjecaja odredilo konkretne korake kako bi poštovanje prava djece ugradilo u sve važne unutarnje funkcije i procese?	Ugraditi prava djece u politike i procedure poduzeća, stvarajući kulturu poštovanja ljudskih prava djece i prepoznavši ta prava kao temeljnu vrijednost poduzeća. Ugrađivanje poštovanja prava djece na temelju rezultata procjene uključuje poduzimanje koraka kako bi se: <ul style="list-style-type: none"> – prilagodili opisi poslova tako da uključe odgovornost za prava djece; – obučilo, potaknulo i nagradilo zaposlenike radi ostvarivanja rezultata vezanih za prava djece; – uspostavile skupine za horizontalnu suradnju pri provedbi aktivnosti; – odredila osoba za zagovaranje prava djece u poduzeću; – osiguralo da su mehanizmi podnošenja pritužbi osjetljivi na pitanja povezana s pravima djece; – odredila osoba koja će u poduzeću služiti kao pravobranitelj za djecu.
	4. Postoji li u poduzeću procedura za provjeru, procjenu i određivanje prednosti u odabiru dobavljača i drugih poslovnih partnera koja u analizu uključuje pitanja prava djece?	Pažljivo odabirati dobavljače i tražiti od njih da pristanu poštovati ljudska prava i prava djece. Tamo gdje je to moguće, njegovati dugoročne odnose s dobavljačima, ugovornim i podugovornim partnerima te rabiti utjecaj poduzeća kako bi se razvijalo poštovanje tih partnera za prava djece.

4. Praćenje učinka i izvještavanje o rezultatima

Ovisno o veličini i dostupnim resursima, poduzeća bi trebala razmotriti mogućnost podnošenja godišnjih ili periodičkih izvješća namijenjenih unutarnjim i vanjskim dionicima o ostvarenim rezultatima, problemima i rješenjima u proteklom razdoblju, kao i o planovima, ciljevima i obvezama preuzetima u narednom razdoblju. To može predstavljati dio godišnjeg ciklusa izvješćivanja o održivosti ili društveno odgovornom poslovanju. Praćenje i komuniciranje o učinku pokazuje da je poduzeće ozbiljno kad je riječ o obvezama koje je preuzelo u odnosu na djecu. Praćenje i mjerenje onoga što poduzeće čini da bi odgovorilo na izazove s kojima se suočava na ovom području ključno je kako bi se moglo točno procijeniti jesu li te mjere učinkovite i svrsishodne te jesu li politike i procedure koje poduzeće koristi dovoljno dobre. Praćenje treba biti trajno i može se nadograditi na postojeće sustave poduzeća, pod uvjetom da oni uključuju kvalitativne i kvantitativne pokazatelje važne za djecu. Trajno praćenje uključuje prikupljanje podataka o svim incidentima i navodima u vezi s djecom, uključujući slučajeve u kojima se poduzeće pokazalo odgovornim i slučajeve u

kojima nije utvrđena odgovornost. Svako izvješćivanje o incidentima ili navodima u vezi s pravima djece koje uključuju djecu treba provesti oprezno kako bi se zaštitila prava djece na privatnost i osiguralo da transparentnost ne dovede djecu u još ranjiviji položaj.

Za detaljne informacije o načinima izvješćivanja o učinku poduzeća pogledajte dokument „*Children’s Rights in Sustainability Reporting*“ (Prava djece u izvještavanju o održivosti) (www.unicef.org/csr/148.htm).

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	5. Ima li poduzeće uspostavljene sustave za praćenja napretka i učinka kad je riječ o utjecajima na prava djece?	Koristiti trajno praćenje kako bi se prikupljali podaci o svim incidentima i navodima koji uključuju djecu, uključujući slučajeve u kojima je poduzeće bilo odgovorno te slučajeve u kojima nije utvrđena odgovornost. Razmotriti definiranje ciljeva u vezi s utjecajem na prava djece te komunicirati o napretku u odnosu na te ciljeve kako unutar poduzeća, tako i izvan njega.

5. Korektivno djelovanje u korist djece

Ako poduzeće utvrdi da je možda uzrokovalo ili pridonijelo štetnim utjecajima na prava djece, treba osigurati korektivno djelovanje ili surađivati u njemu kroz legitimne procese, uključujući mehanizme podnošenja pritužbi na operativnoj razini (Temeljno načelo UN-a 22.). U skladu s Temeljnim načelom 31., „prikladan“ mehanizam se treba podudarati s načelima legitimnosti, dostupnosti, predvidljivosti, pravičnosti, transparentnosti i sukladnosti s pravima. Ujedno treba biti izvor trajnog učenja te zasnovan na angažmanu i dijalogu tamo gdje samo poduzeće provodi korektivne mjere. Kada poduzeća razvijaju svoje mehanizme i procese podnošenja pritužbi na operativnoj razini u svrhu korektivnog djelovanja, presudno je osigurati dostupnost tih mehanizama djeci. Poduzeća se mogu obratiti organizacijama civilnog društva ili lokalnim klubovima mladih koji rade na pravima djece kako bi oni djeci objasnili funkcioniranje mehanizma pritužbi. Povrh toga, ne bi se trebalo davati prednost tužbama roditelja u odnosu na tužbe djece u smislu da im se omogući jednak pristup mehanizmima pritužbi.

Kad je riječ o procesu prijavljivanja slučajeva kršenja prava, poduzeća trebaju osigurati da djeca i mladi dobiju pomoć od nekoga tko je obučen za komunikaciju s njima i koji koristi jezik koji oni razumiju. Sigurnost, identitet i privatnost djece moraju se štiti tijekom čitavog postupka prijavljivanja kako bi se osiguralo da ne dožive odmazdu od navodnog počinitelja ili nekoga drugog. Posebnu pozornost treba posvetiti tome da se djeci i obiteljima omogući prijavljivanje slučajeva seksualnog zlostavljanja djece, bilo od strane zaposlenika na radnom mjestu, zaštitarskog osoblja ili u okviru projekata koje poduzeće provodi u zajednici, uključujući sportske i obrazovne projekte. Mehanizmi prijavljivanja seksualnog zlostavljanja djece trebaju djeci osigurati povjerljivost i sigurnost te moraju uzeti u obzir brojne rizike pri prijavljivanju takvih slučajeva u situacijama koje su iznimno osjetljive.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	6. Ima li poduzeće djelotvorne mehanizme podnošenja pritužbi koji uključuju i pritužbe o kršenjima prava djece?	Uspostaviti mehanizme podnošenja pritužbi u kojima su zastupljena pitanja prava djece i koji su dostupni djeci i njihovim obiteljima. Razmotriti kako se neslužbeni i službeni mehanizmi podnošenja pritužbi mogu međusobno nadograđivati. Imenovati odgovorne osobe za primjenu mehanizama podnošenja pritužbi u poduzeću i provoditi mjere za provjeru djelotvornosti i dostupnosti tih mehanizama.

Načelo 2. Doprinesite iskorjenjivanju dječjeg rada

Ovom dijelu vodiča, koji se odnosi na dječji rad, valja posvetiti posebnu pozornost ukoliko poduzeće posluje u uvjetima koje obilježava bilo koji od faktora navedenih u nastavku. Popis vanjskih izvora informacija nalazi se u prilogu kada su iscrpni izvori podataka bili dostupni za pojedinu zemlju.

- Dob dovršetka školovanja nije jednaka zakonom određenoj minimalnoj dobi za zapošljavanje.
- U području, zemlji ili regiji postoji visok rizik ili učestalost dječjeg rada.
- Postoji visoka razina radnih migracija.
- Dostupnost školovanja je slaba, a kvaliteta školovanja niska, uz nisku razinu obuhvata djece i nisku stopu završetka školovanja.
- Siromaštvo.
- Rasprostranjenost neformalne ekonomije.
- Slab pravosudni sustav, politike i institucije.
- Troškovi rada.
- Nizak omjer kapitala i rada.

Konvencija 138 MOR-a zahtijeva od nacionalnih vlada da definiraju minimalnu zakonsku dob u kojoj djeca smiju ući na tržište rada, što bi trebalo osigurati da zapošljavanje ne ometa obvezno školovanje. Ona ujedno sadrži stroge odredbe o minimalnoj dobi za prirodu posla koje dijete smije zakonito obavljati.

Postoji širok konsenzus o tome da su određene vrste rada do te mjere opasne da ih djeca nikad ne bi smjela obavljati te da svakom djetetu uključenom u te vrste rada treba odmah ponuditi alternativu. Kako je to definirano Konvencijom 182 MOR-a o najgorim oblicima dječjeg rada, to uključuje dvije kategorije rada: (1) ropstvo i prisilni rad, uključujući prisilno novačenje u oružanim sukobima, trgovinu ljudima, prostituciju i pornografiju ili druge nezakonite aktivnosti; (2) „opasan“ rad, definiran kao rad koji može naškoditi zdravlju, sigurnosti ili moralu djeteta.

Standardi u vezi s dječjim radom primjenjuju se i kad zemlja nije ratificirala Konvencije 138 i 182 MOR-a. Opasan posao obično podrazumijeva uvjete kao što su dugo radno vrijeme, rad na opasnim visinama i s opasnim strojevima, opremom ili alatima, prijenos teških tereta, izlaganje opasnim tvarima ili procesima te teške uvjete poput neopravdanog zadržavanja u prostorijama poslodavca preko noći, kao i noćni rad.

© UNICEF/NYHQ2008-1770/PIROZZI

Ključna načela Konvencije 138 MOR-a u vezi s minimalnom dobi za zapošljavanje sažeto su navedena u tablici koja slijedi.

VRSTE RADA	Minimalna dob djeteta pri zapošljavanju	Moguća iznimka u vezi s minimalnom dobi za zemlje u razvoju
Opasan rad - svaki rad koji bi mogao ugroziti tjelesno, mentalno i duševno zdravlje djeteta, njegovu sigurnost i moral ne bi trebala obavljati nijedna osoba mlađa od 18 godina.	18	16*
Osnovna najniža dob - Najniža dob za zapošljavanje ne bi smjela biti niža od dobi u kojoj se završava obvezno školovanje, što je najčešće 15 godina.	15	14**
Lagani rad – djeca u dobi od 13 do 15 godina mogu obavljati lagani rad pod uvjetom da to ne prijeti njihovom zdravlju i sigurnosti te da ne otežava njihovo obrazovanje ili strukovno usavršavanje i izobrazbu.	13–15	12–14**

* Pod strogim uvjetima propisanim člankom 3.3 Konvencije 138 MOR-a te stavkom 4 Preporuke 190 MOR-a može se primijeniti dob od 16 godina

** Ako je neka zemlja ratificirala Konvenciju 138 MOR-a s tim privremenim odstupanjem, osnovnu najnižu dob u kojoj dijete može početi raditi moguće je postaviti na 14 godina, a najnižu dob za jednostavne poslove može se definirati između 12 i 14 godina.

Izvor: Međunarodna organizacija rada, „ILO Conventions and Recommendations on child labour“ (Konvencije i preporuke MOR-a o dječjem radu), www.ilo.org/ipec/facts/ILOconventionsonchildlabour/lang-en/index.htm.

Dječji rad predstavlja i uzrok i posljedicu siromaštva. Siromaštvo gura djecu u dječji rad, a s ranim ulaskom u svijet rada mnoga djeca odgađaju početak školovanja, ne uspijevaju dovršiti osnovno obrazovanje ili nikad niti ne krenu u školu. Djeca bez obrazovanja imaju minimalne mogućnosti za izlazak iz kruga siromaštva.

Djeca na radnom mjestu posebno su podložna izrabljivanju, nasilju i zlostavljanju, uključujući seksualno iskorištavanje. Često su izvrgnuta premlaćivanju, udaranju i pljuskama, vikanju, uvredama, prijetnjama i zlostavljanju, kao i seksualnom uznemiravanju i silovanju. Ta iskustva opisuju se kao „često sustavna u sklopu zajedničke kulture tjelesne brutalnosti, vikanja, psovki i povremenog nasilja na radnom mjestu.“⁶

Djeca koja migriraju u svrhu rada, a naročito djeca bez pratnje, najizloženija su najgorim oblicima dječjeg rada. Izolirana od svojih obitelji i zajednice, djeca bez pratnje podložna su izrabljivanju, prisili, prijevari i nasilju.⁷ Ta djeca suočena su s rizikom da postanu žrtve trgovine djecom, a ukoliko putuju preko državnih granica, mogu biti lišena pravnog statusa i zaštite u odredišnoj zemlji. Poslodavci često kontroliraju njihove nadnice za rad, radne uvjete i smještaj. Poslodavci ujedno radnicima migrantima mogu uskratiti putovnice ili plaće, stvarajući time stanje prisilnog ili ropskog rada.

6 Pinheiro, Paulo Sérgio, 'Violence against Children in Places of Work', poglavlje 6 u Svjetskom izvješću o nasilju nad djecom (*World Report on Violence against Children*), UN, Ženeva, 2006., str. 242; verzija tog poglavlja u pdf formatu dostupna je na adresi www.unicef.org/violencestudy/reports.htm.

7 Glind, Hans van de, 'Migration and Child Labour: Exploring child-migrant vulnerabilities and those of children left-behind', Međunarodna organizacija rada, Ženeva, rujna 2010., str. 9.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	<p>7. Ima li poduzeće politiku u kojoj je jasno definirana minimalna dob za zapošljavanje u skladu s nacionalnim pravom ili međunarodnim standardima, ovisno o tome koja je od njih viša?</p>	<p>Razviti politiku koja se izričito poziva na Konvenciju 138 MOR-a o minimalnoj dobi za zapošljavanje te Konvenciju 182 MOR-a o zabrani i ukidanju najgorih oblika dječjeg rada.</p> <p>Osigurati da politika poduzeća jasno navodi minimalnu dob za zapošljavanje u skladu s nacionalnim zakonom ili međunarodnim standardima, ovisno o tome koja je od njih viša. Potrebno je uključiti definiciju „dječjeg rada“ – primjerice, da je minimalna dob bilo kojeg zaposlenika 15 godina ili minimalna dob završetka školovanja, ovisno o tome koja je od njih viša, osim ako minimalna dob od 14 godina nije definirana u dogovoru s vladom zemlje te organizacijama poslodavaca i radnika.</p>
	<p>8. Postoje li procesi za identificiranje i procjenu rizika i utjecaja u vezi s politikom o minimalnoj dobi u okviru poslovnih aktivnosti poduzeća i njegovog vrijednosnog lanca?</p>	<p>Razumjeti konkretnu situaciju u području, zemlji ili regiji u kojoj poduzeće djeluje. Posebnu pozornost posvetiti „rizičnim faktorima“ poput onih navedenih na početku ovog dijela vodiča u okviru Načela 2.</p>
	<p>9. Ima li poduzeće uspostavljen proces za praćenje, izvještavanje i upravljanje slučajevima kad se otkrije da u njemu rade djeca mlađa od najniže dopuštene dobi?</p>	<p>Trajno pratiti i analizirati informacije o djeci koja su zaposlena uz kršenje odredbi o minimalnoj dobi; poduzeće to može učiniti samostalno ili u partnerstvu s drugim dionicima.</p> <p>Nastojati izbaviti djecu iz dječjeg rada – a u opasnim situacijama učiniti to bez odgađanja – pružajući im pritom alternative koje će spriječiti da budu primorana pribjeći još opasnijim načinima preživljavanja, poput seksualnog iskorištavanja ili trgovine djecom.</p>
	<p>10. Ima li poduzeće jasne postupke za otkrivanje i rješavanje svih navodnih slučajeva najgorih oblika dječjeg rada, uključujući opasne poslove, trgovanje djecom, seksualno iskorištavanje, dužničko ropstvo i prisilni rad, te uključuju li ti postupci neodgođeno udaljavanje svakog djeteta s takvog radnog mjesta?</p>	<p>Uspostaviti postupke i prakse za sprječavanje, otkrivanje i istraživanje pritužbi o zlostavljanju, zastrašivanju, uznemiravanju, trgovini djecom, seksualnom zlostavljanju i iskorištavanju djece za rad. Ako se otkriju slučajevi kršenja prava djeteta, osigurati neposrednu pomoć djetetu te ga uputiti odgovarajućem lokalnom tijelu za zaštitu djece ili, ukoliko nema dostupnog vladinog tijela, lokalnoj udruzi za prava djece.</p>

<p>11. Ima li poduzeće standardizirani pristup problemu dječjeg rada u dobavljačkom lancu, uključujući kupnju, proizvodnju i nabavu?</p>	<p>Procjena učinka u ovom kontekstu uključuje korake kako bi se:</p> <ul style="list-style-type: none"> – informiralo sve one s kojima je poduzeće u poslovnom odnosu o standardima poduzeća u vezi s dječjim radom; – redovito uključivalo standarde o dječjem radu u odredbe ugovora koje se odnose na ljudska prava; – provjeravalo one s kojima je poduzeće u poslovnom odnosu, npr. korištenjem upitnika za predodabir dobavljača na temelju njihove prakse povezane s pravima djece; – nadzirala i provjeravala sukladnost poslovanja poslovnih partnera sa standardima o dječjem radu, uključujući i terenske inspekcije njihovih objekata; – izgradila znanja i vještine zaposlenika kroz obuku i druge oblike podrške.
<p>12. Je li poduzeće poduzelo korake kako bi razumjelo što predstavlja prikladnu plaću koja je dostatna za život u zemlji u kojoj poduzeće posluje?</p>	<p>Ustanoviti i isplaćivati plaću koja je dostatna za život – koja omogućuje obiteljima da prežive bez dječjeg rada – u svakoj zemlji u kojoj poduzeće posluje. Treba imati na umu da je zakonom određena minimalna plaća u velikom broju zemalja niža od plaće koja je dostatna za život.</p>
<p>★13. Poduzima li poduzeće konkretne korake kako bi podržalo širu zajednicu, industriju te nacionalne i međunarodne napore usmjerene ukidanju dječjeg rada?</p>	<p>U sklopu borbe protiv dječjeg rada, preuzeti aktivnu ulogu u iskorjenjivanju siromaštva u zajednicama u kojima poduzeće posluje. Na temeljne uzroke dječjeg rada može se uspješno djelovati samo suradnjom među svim sektorima. Osim što će osigurati da svi u njegovom dobavljačkom lancu isplaćuju plaće koje su dostatne za život svim zaposlenicima, poduzeće može podupirati i programe socijalne zaštite koji pomažu obiteljima u stvaranju prihoda.</p>
<p>14. Postoji li službeni mehanizam za podnošenje pritužbi putem kojeg poduzeće može zaprimiti, obraditi, istražiti i odgovoriti na prijave o kršenju odredbi o najnižoj dobi za rad?</p>	<p>Osigurati da mehanizam podnošenja pritužbi postoji i da je dostupan svima onima koji bi u ime djece mogli prijaviti kršenja odredbi o dječjem radu. Obavijestiti zaposlenike, dobavljače, pružatelje usluga i druge dionike o mehanizmu podnošenja pritužbi, kanalima koje mogu koristiti za prijavljivanje slučajeva dječjeg rada te o tome kako prepoznati rizike i pojavu dječjeg rada.</p>

Načelo 3. Omogućite dostojan rad mladim radnicima, roditeljima i skrbnicima

Ovom dijelu vodiča posvećenom dostojnom radu, koji se osobito odnosi na mlade radnike i obitelji, valja posvetiti posebnu pozornost ukoliko poduzeće posluje u uvjetima koje obilježava bilo koji od faktora navedenih u nastavku.

- Visok broj mladih radnika.
- Visoka razina radnih migracija.
- Siromaštvo.
- Široko rasprostranjen i obvezan program učeničkog stažiranja koji se može iskoristiti u svrhu kompenziranja manjka radne snage.
- Nedostatno poštovanje slobode udruživanja i kolektivnog pregovaranja.
- Široka rasprostranjenost neformalne ekonomije.

Poštovanje prava mladih radnika

Ne predstavlja svaki rad koji obavlja dijete dječji rad. Pod „mladim radnicima“ u kontekstu ove publikacije smatramo sve osobe iznad minimalne zakonske dobi za rad, a mlađe od 18 godina.

Poslovni sektor ima važnu ulogu u promicanju dostojnog zaposlenja za mlade radnike, kao i u poštovanju i podupiranju prava djece na radnom mjestu koja ispunjavaju uvjete opće minimalne dobi za zapošljavanje. Djeca u toj skupini uživaju prava i kao djeca, sukladno Konvenciji o pravima djeteta, povrh njihovih prava kao radnika sukladno nacionalnom i međunarodnom radnom zakonodavstvu. Djeci radnicima, primjerice treba omogućiti da pohađaju školu, a jamčenje tog prava pruža im jasnu prednost kad je riječ o njihovom budućem ekonomskom, društvenom i osobnom razvoju.

Mladi radnici mogu biti uključeni u prikladan rad sukladno odredbama Konvencije 138 MOR-a. Taj rad kreće se u rasponu od laganog rada u kombinaciji s obrazovanjem – koji se smatra prikladnim za trinaestogodišnjake odnosno dvanaestogodišnjake tamo gdje to dopušta nacionalno zakonodavstvo u skladu s općom minimalnom dobi od 14 godina (vidi tabelu na str. 19 koja govori o vrstama rada) – pa do naukovanja i drugih prijelaznih programa pomoću kojih djeca prelaze iz obrazovanja u rad u punom radnom vremenu. No, ukoliko djeca unutar zakonite radne dobi i mlađa od 18 godina obavljaju opasan rad ili neki drugi od najgorih oblika dječjeg rada definiranih Konvencijom 182 MOR-a, riječ je o dječjem radu i stoga zabranjenom obliku rada.

Mladi radnici posebno su podložni mnogim oblicima nasilja, izrabljivanja i zlostavljanja – uključujući seksualno iskorištavanje, nepravedne plaće i uvjete u kojima se zloupotrebljava njihova dob, neiskustvo i bespomoćnost. Zbog njihovog uzrasta i faze razvoja u usporedbi s odraslim osobama, mladi radnici izloženi su većem riziku tjelesnih i psiholoških problema u vezi s radom. Rizična područja za mlade radnike uključuju dizanje teških tereta i korištenje složenih strojeva projektiranih za odrasle osobe, izloženost situacijama visokog pritiska ili emocionalno zahtjevnim radnim zadacima, kao i kontakt s izravnim i okolišnim opasnostima, poput opasnosti uzrokovanih otrovnim kemikalijama na koje su osjetljiviji od odraslih osoba.

Mladi radnici tek razvijaju zrelost; često ne znaju puno o svojim pravima i nisu u stanju suprotstaviti se zlostavljanju kojem mogu biti izloženi od strane nadzornika ili odraslih radnika. U nizu zemalja učenike strukovnih škola šalje se na rad u poduzeća kako bi se time nadopunilo njihovo obrazovanje. U mnogim slučajevima od tih se učenika zahtijeva radno iskustvo kako bi ispunili uvjete za dobivanje diplome, no pritom rade na običnim linijskim poslovima koji imaju malo ili gotovo ništa u vezi s njihovim školovanjem. Zbog ranjivosti i dobi, možda su protiv vlastite volje izloženi prekovremenom radu i niskim nadnicama. To je posebno važno u zemljama u kojima postoje široko rasprostranjeni i obvezni programi učeničkog stažiranja koji se mogu koristiti u svrhu kompenziranja nedostatka radne snage.

Mladi radnici migranti posebno su podložni radnim okolnostima u kojima prevladava zlostavljanje te na trgovanje ljudima budući da se nalaze izvan zaštite vlastite zajednice, a u nekim slučajevima i izvan matične zemlje. Nadalje, kada su bez pratnje, odvojeni su i od zaštite vlastite obitelji.

Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
<p>15. Ima li poduzeće definiran pristup pružanju dostojnih radnih uvjeta za mlade radnike i radnike učenike?</p>	<p>Razviti unutarnje smjernice za zaštitu mladih radnika i radnika učenika. Identificirati rizična područja za mlade radnike, uključujući:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dizanje teških tereta i korištenje složenih strojeva projektiranih za odrasle; – izloženost situacijama visokog pritiska ili emocionalno zahtjevnim zadacima; – dodir s izravnim opasnostima i onima iz okruženja, poput opasnosti uzrokovanih otrovnim kemikalijama.
<p>★16. Ima li poduzeće politiku za proaktivno zapošljavanje mladih radnika?</p>	<p>Razmotriti proaktivno zapošljavanje radnika iznad minimalne dobi za zapošljavanje, posebno u područjima s visokom razinom nezaposlenosti mladih. Takva politika može pripomoći nadvladavanju osjećaja nemoći i nedostatka prilika za nezaposlenu mladež.</p>
<p>17. Ima li poduzeće jasne procedure za sprječavanje, identificiranje i rješavanje bilo kakvog navodnog kršenja radnih prava mladih radnika?</p>	<p>Voditi evidenciju svih zaposlenika mladih od 18 godina uz osigurano trajno nadgledanje. Periodički provjeravati stanje kako bi se analiziralo i izvijestilo o tome je li u praksi spriječeno da mladi radnici obavljaju opasne zadatke; da su im dobrobit, zdravlje i sigurnost zaštićeni, posebno kad je riječ o izlaganju stresu i opterećenju; da je količina posla kojeg obavljaju prilagođena njima na odgovarajući način.</p>
<p>★18. Postoji li u poduzeću proces identifikacije, sprječavanja i ublažavanja rizika koji prate korištenje učenika kao radnika, uključujući učenike iz strukovnih škola?</p>	<p>U slučajevima u kojima su u poduzeću angažirani učenici kroz pripravništvo ili strukovno osposobljavanje, poduzeća trebaju znati kako odabrati dobre škole, kako prikladno zapošljavati takve mlade radnike, koliko im platiti i kako s njima postupati na radnom mjestu.</p> <p>Uspostaviti transparentno strateško partnerstvo sa strukovnim školama, jasno definirajući uvjete pod kojima će učenici biti odabrani i uključeni u rad, uključujući planiranje potreba, ugovore i sporazume.</p> <p>Obučiti radnike učeničke dobi o njihovim pravima i o tome kako se mogu pripremiti za radni život. Osigurati da zaposlenici odjela za ljudske resurse budu educirani kako bi razumjeli pravni položaj radnika učenika.</p>
<p>★19. Podupire li poduzeće razvoj vještina kroz naukovanje i obuku?</p>	<p>Razmotriti mogućnost podupiranja prava djece tako što će samo razviti, ili doprinijeti već postojećim programima strukovnog obrazovanja i ekonomske nezavisnosti mladih. Poduzeća mogu osnažiti lokalnu mladež pružajući im priliku za strukovno obrazovanje koje će im pomoći da se zaposle, umjesto da angažiraju mlade radnike izvan lokalnog područja.</p>

PRIMARNI KRITERIJI	<p>20. Postoji li službeni mehanizam podnošenja pritužbi za prijavu, obradu, istraživanje i rješavanje prijava o kršenjima prava mladih radnika, uključujući učenike i radnike iz strukovnih škola?</p>	<p>Uspostaviti mehanizam putem kojeg mladi radnici mogu uputiti pritužbe uz očuvanje povjerljivosti, usmeno ili u pisanom obliku, u vezi s kršenjima njihovih prava.</p>
---------------------------	---	--

Kako osigurati radno mjesto prilagođeno obitelji

Široko je prihvaćena tvrdnja da je uloga roditelja i drugih odraslih skrbnika nezamjenjiva u odgoju i zaštiti djece te u poticanju njihova razvoja. Obitelj je djetetu primarni izvor i materijalne i emocionalne podrške, a Konvencija o pravima djeteta obitelj prepoznaje kao temeljnu jedinicu društva te idealnu okolinu za rast i dobrobit djece.

Poduzeća mogu poduprijeti obitelji isplaćujući prikladne plaće dostatne za život u zemljama u kojima posluju, kao i osiguranjem pravednih uvjeta zaposlenja te dostojnih uvjeta rada. Ujedno mogu pružiti značajan doprinos podupiranju prava djece tako što će učiniti i korak dalje od zakonskih obveza i osigurati da su radna mjesta u njima prilagođena obitelji, čime se zaposlenicima pruža potpora u ispunjavanju i radnih obveza i obiteljskih odgovornosti.

Pri razvoju politika podrške obiteljima poduzeća moraju izbjeći diskriminaciju na temelju sastava obitelji. Sve obitelji – neovisno o bračnom statusu roditelja, o tome žive li u njima biološka ili usvojena djeca, postoje li dva roditelja ili jedan, ili je pak odgovornost za djecu dodijeljena skrbniku – trebaju dobiti jednaku podršku kako bi bile u mogućnosti skrbiti za djecu. Rodiljni i obiteljski dopust, politike u vezi s dojenjem i fleksibilne politike na radnom mjestu mogu omogućiti roditeljima i skrbnicima da podrže djecu tijekom presudne faze ranog djetinjstva u kojoj interakcije s obitelji imaju presudan utjecaj na razvoj i rast djece. Pružanje zaštite majkama, uključujući njihovo pravo na plaćen rodiljni dopust i zdravstvenu skrb, presudna je komponenta zaštite zdravlja i dobrobiti djece.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	<p>21. Ima li poduzeće politike kojima se definiraju prava zaposlenika na povoljne uvjete rada, zaštitu od diskriminacije i prikladan životni standard iz perspektive obiteljskih potreba?</p>	<p>Razviti politike koje definiraju prava zaposlenika na povoljne uvjete rada, što uključuje (no nije ograničeno na) plaćeno bolovanje, plaćeni prekovremeni rad, socijalne doprinose, plaću dostatnu za život, rodiljni i obiteljski dopust, fleksibilne radne prakse, politike obiteljskog zdravlja, posebne mogućnosti te mogućnosti za skrb o djeci.</p>
	<p>22. Je li pristup poduzeća uvjetima zapošljavanja usklađen s pravom na povoljne uvjete rada, zaštitu od diskriminacije i prikladan životni standard iz perspektive obiteljskih potreba?</p>	<p>Osigurati poštovanje temeljnih radnih standarda i ljudskih prava u okviru poslovanja samog poduzeća, u dobavljačkom lancu i unutar sfere utjecaja poduzeća.</p>

Načelo 4. Osigurajte zaštitu i sigurnost djece u svim poslovnim aktivnostima i na svim lokacijama

Poduzeća moraju razumjeti i poraditi na rizicima koje za sigurnost i zaštitu djece predstavljaju poslovni objekti i zaposlenici tijekom provedbe poslovnih aktivnosti. Poduzeća trebaju imati nultu toleranciju na nasilje, zlostavljanje i iskorištavanje djece u svim svojim poslovnim objektima, nekretninama, resursima i komunikacijskim mrežama.

Objekti ili resursi poduzeća mogu se zloupotrijebiti za zlostavljanje i iskorištavanje djece na niz načina – najčešće bez znanja poduzeća i suprotno njegovim vrijednostima, korporativnom imidžu i definiranim unutarnjim propisima. Zaposlenici mogu koristiti imovinu poduzeća poput računala ili telefona za preuzimanje slika seksualnog zlostavljanja s interneta ili pak mogu zloupotrebljavati sredstva poduzeća, primjerice za sudjelovanje u seksualnom iskorištavanju djece ili plaćanje slika zlostavljanja djece na poslovnom putovanju.

Ponašanje zaposlenika u stambenom smještaju koji osigurava poduzeće može predstavljati dodatne rizike. Djeca su, primjerice, tamo često zaposlena kao ispomoć u kući ili žive u smještajnim jedinicama poduzeća kao članovi obitelji radnika koji obavljaju kućanske poslove. Udaljena mjesta rada s velikom i protočnom radnom snagom često dovode do situacija koje pogoduju iskorištavanju djece, primjerice kroz prostituciju ili njihovo uključivanje u druge nezakonite aktivnosti.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	23. Ima li poduzeće politiku nulte tolerancije na nasilje, izrabljivanje i zlostavljanje djece, uključujući, ali ne ograničavajući se na seksualno iskorištavanje?	Razmotriti mogućnost usvajanja politike ili kodeksa ponašanja za zaštitu djece kojom će se uspostaviti nulta tolerancija na bilo koju vrstu nasilja, izrabljivanja ili zlostavljanja djece. Ovu odredbu o nultoj toleranciji uključiti i u sve druge relevantne politike poduzeća.
	24. Postoji li proces za otkrivanje, procjenu i praćenje rizika i učinaka povezanih s nepoštovanjem politike nulte tolerancije?	Osigurati postojanje procedura koje se mogu provesti ukoliko se prijavi zlostavljanje ili kršenje politike. Ako je prijavljeno kršenje prava djeteta, treba poduzeti nužne korake za obavještanje relevantnih tijela radi istrage i zaštite žrtve. Poduzeće treba pomoći nadležnim tijelima u bilo kakvoj istrazi navodnog zlostavljanja ili izrabljivanja u koje su uključeni zaposlenici, objekti ili resursi poduzeća, naročito kada su u njega uključena djeca; time će zaposlenicima i svojim potrošačima odaslati jasnu poruku o nultoj toleranciji.
	25. Provodi li poduzeće obuku o politici nulte tolerancije za sve menadžere i zaposlenike?	Provesti obuku za zaposlenika i osigurati da su oni svjesni vlastite odgovornosti u vezi s prikladnim i zakonitim ponašanjem radi zaštite djece.
	26. Postoji li službeni mehanizam podnošenja pritužbi za prijavu, obradu, istragu i rješavanje prijavljenih slučajeva nasilja, izrabljivanja i zlostavljanja djece u kontekstu poslovnih aktivnosti?	Osigurati da mehanizam podnošenja pritužbi postoji i da je dostupan onima koji mogu prijaviti kršenja prava djece u njihovo ime, poput članova zajednice, lokalnih udruga te vladinih dužnosnika.

Zaštita djece u svim poslovnim aktivnostima, uključujući proizvode i usluge

Neke industrije suočavaju se s jedinstvenim izazovima kad je riječ o jamčenju zaštite djece. Primjerice, putnička i turistička industrija nehotice mogu olakšati seksualno zlostavljanje i izrabljivanje od strane turista i posjetitelja. Komunikacijske usluge, internet i elektroničke financijske transakcije kriminalci mogu iskoristiti kao pogodnu i nerizičnu metodu pronalaženja žrtava dječje dobi, za širenje dječje pornografije ili prodaju usluga u kojima se zlostavljaju djeca. Svijest, inovacije i djelovanje vodećih poduzeća u ovim sektorima mogu biti ključni za otklanjanje nasilja nad djecom te zlostavljanja i izrabljivanja djece.

© UNICEF/NYHQ2010-2628/LEMOYNE

Načelo 5. Osigurajte sigurne proizvode i usluge te kroz njih promičite prava djece

Svako poduzeće odgovorno je za sigurnost proizvoda i usluga te poštovanje prava djece, neovisno o tome jesu li proizvodi i usluge namijenjeni djeci. Riječ je o pitanju koje proizlazi iz činjenice da djeca nisu tek mala verzija odraslih ljudi. Iste one osobine zbog kojih su djeca osjetljivija na opasnosti povezane s okolišem nužno je uzeti u obzir i pri razvoju, sigurnosti i testiranju proizvoda. Imajući u vidu osjetljivost pitanja koja se odnose na tjelesno i mentalno zdravlje djece, poduzeća trebaju djelovati proaktivno kako bi se osiguralo da njihovi proizvodi i usluge ne utječu negativno na djecu.

Sigurnost proizvoda, njihovo testiranje i istraživanje

Sigurnost proizvoda ključna je briga poduzeća. To uključuje i proizvode namijenjene djeci poput igračka, kao i proizvode koje djeca mogu koristiti slučajno, a koji im mogu naškoditi ako su po sebi neprikladni za djecu ili ukoliko se neprikladno koriste. U dobi od pet godina nenamjerne povrede predstavljaju najveću prijetnju preživljavanju djece.⁸ Uvođenje standarda za niz proizvoda koji nisu regulirani može biti spor i složen proces. Čak kada i standardi za proizvode postoje, oni ne sadrže nužno odredbe koje bi konkretno štatile djecu. S istraživanjem i testiranjem proizvoda u koje su uključena djeca povezana su znatna etička pitanja i važno je imati na umu da roditelji ili skrbnici vjerojatno malo ili ništa ne znaju o tome kako se provode sigurna i etična istraživanja. Kad su roditelji pod ekonomskim pritiskom, mogu pristati uključiti svoju djecu u istraživanja i pokuse bez da su prethodno provjerili njihovu sigurnost. Niz je slučajeva u kojima su djeca korištena u farmaceutskim ispitivanjima i slijedom toga pretrpjela teške zdravstvene posljedice. U nekim od tih slučajeva ispitivanja su se odvijala bez pristanka ili znanja roditelja, ili im pak nisu bile pružene informacije o mogućim nuspojavama lijekova.

Zloporaba proizvoda i usluga koja dovodi do iskorištavanja djece

Povrh zabrinutosti u vezi sa sigurnošću proizvoda i usluga, postoji i sve veći nemir u vezi sa zloporabom proizvoda i usluga radi iskorištavanja djece. Sva poduzeća moraju razmotriti pružaju li proizvode, usluge i resurse zaposlenicima i klijentima kojima olakšavaju ili čak potiču seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece – pri čemu postoje određeni sektori u kojima je to posebno značajno pitanje.

Seksualno iskorištavanje djece u kontekstu putovanja i turizma predstavlja globalni fenomen. Počinitelji tako redovito koriste turističku infrastrukturu (hotele, avioprijevoznike, turooperatore, putničke agente) radi seksualnog iskorištavanja djece. Tipični scenariji zlostavljanja uključuju putnike kako u domaćem, tako i u međunarodnom prometu, koji zlostavljaju djecu prisiljenu na prostituciju u turističkim odredištima. To se općenito, no ne i isključivo, događa u zemljama koje su popularna turistička odredišta, no čiji je pravni sustav nedjelotvoran kad je riječ o otkrivanju i kaznenom progonu zlostavljača djece. Seksualno iskorištavanje djece odvija se i u organiziranom i u improviziranom obliku u barovima, hotelima i drugim turističkim objektima, pri čemu taj proces omogućuju složene zločinačke mreže za trgovinu ljudima i djecom, najčešće iz sela u gradove.

Putnička, turistička i prometna poduzeća imaju važnu ulogu u sprječavanju korištenja njihovih usluga ili imovina u ovu svrhu. Slično tome, i poduzeća u sektoru financijskih usluga mogu spriječiti počinitelje da koriste kreditne kartice kako bi plaćali za seksualno izrabljivanje i zlostavljanje djece, uključujući izrabljivanje djece kroz pornografiju.

Informacijske tehnologije također se često koriste za izrabljivanje djece. Premda internet djeci pruža pozitivne mogućnosti za učenje i povezivanje, ujedno je omogućio i nove i sve štetnije metode kršenja prava djece. Internet može biti sredstvo kojim se djecu izlaže seksualnom iskorištavanju, uznemiravanju i zastrašivanju (poput elektroničkog zlostavljanja, eng. *cyberbullyinga*) kao i neprikladnim i opasnim sadržajima. *Online* sadržaji također mogu učiniti socijalno prihvatljivim nasilje i druge oblike psihološke manipulacije, poput samoozljeđivanja ili nanošenja ozljeda drugima.

8 Svjetska zdravstvena organizacija i UNICEF, „World Report on Child Injury Prevention“, verzija u pdf formatu dostupna je na adresi http://whqlibdoc.who.int/publications/2008/9789241563574_eng.pdf.

Privatizacija javnih usluga

Javno-privatna partnerstva za pružanje usluga mogu imati vrlo korisne učinke na djecu. Mogu omogućiti vladama da iskoriste dostupne resurse na najdjelotvorniji način, oslobađajući pritom financijske i ljudske resurse za druge razvojne prioritete. Ipak, postoje i jasni problemi kad je riječ o osiguranju toga da privatni sektor pruža usluge na učinkovit način i uz poštovanje prava djece.

Djecu se često previđa u postupcima privatizacije; to vrijedi čak i u slučajevima u kojima su postupci te vrste veliki i dobro organizirani i prethode im studije širokog raspona. Djeca se suočavaju s povećanim rizikom kršenja njihovih prava u slučajevima kada nužne usluge nisu pružane na pravedan način, uz opću pokrivenost. Budući da siromašna djeca često žive u područjima u kojima je građevinska infrastruktura i fizički i financijski upitna, često nemaju pristup ni temeljnim javnim uslugama poput vode i kanalizacije.

Poduzeća koja preuzimaju ulogu vlade u pružanju temeljnih usluga moraju biti osobito oprezna i osigurati da u tom procesu ne krše odgovarajuća ljudska prava, uključujući prava djece. Poduzeća trebaju nastojati osigurati lagan pristup uslugama bez diskriminiranja te se pobrinuti da usluge i proizvodi budu dostupni i kvalitetni.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	27. Ima li poduzeće politike u kojima definira način na koji će osigurati sigurnost proizvoda i usluga poduzeća, uključujući i pri istraživanju i testiranju kada je potrebno?	Razviti relevantne politike i standarde u vezi s nacionalnim pravom i primjenjivim standardima. Poduzeća koja provode istraživanja i testiranja u koja su uključena djeca trebaju konkretno dokazati poštovanje međunarodnih i nacionalnih etičkih i znanstvenih smjernica.
	28. Osigurava li poduzeće da se prava djece poštuju u svim fazama istraživanja, uključujući svako istraživanje koje se provodi s djecom ili na djeci?	Svako istraživanje koje se provodi s djecom ili na djeci treba se provesti samo ukoliko je to nužno i ukoliko se konkretno odnosi na zdravstvene potrebe djece i samo onda kada se ne može provesti na odraslim osobama. Potrebno je savjetovati se sa stručnjacima tijekom čitavog procesa istraživanja te osigurati da su svi zaposlenici u njega uključeni educirani o zdravstvenim pitanjima koja se odnose na djecu.
	29. Postoje li definirani postupci kojima poduzeće može procjenjivati i pratiti korištenje svojih proizvoda i usluga te otkriti bilo kakve opasnosti (mentalne, moralne ili tjelesne) za zdravlje i sigurnost djece?	Identificirati i smanjiti potencijalne opasnosti po zdravlje koje proizlaze iz neprikladnog ili čak prikladnog korištenja proizvoda ili usluga. Proizvodi namijenjeni djeci trebaju ispunjavati posebno visoke zahtjeve u pogledu kvalitete i sigurnosti. Pitanja sigurnosti moraju se također uzeti u obzir za proizvode i usluge koji nisu namijenjeni djeci, ali ih svejedno mogu dovesti u opasnost.
	30. Postoje li definirani postupci kojima poduzeće može ocjenjivati i pratiti korištenje svojih proizvoda i usluga kako bi osiguralo da se ne koriste u neželjene svrhe poput zlostavljanja i iskorištavanja djece te nanošenja štete djeci?	Identificirati sve rizike u vezi s mogućnošću da se proizvodi i usluge koriste za iskorištavanje djece. Potrebno je ocijeniti postoji li vjerojatnost da će proizvodi i usluge, uključujući resurse i objekte namijenjene svojim potrošačima, olakšati izrabljivanje i zlostavljanje djece – uključujući sekundarne ili neizravne rizike koji proizlaze iz njihova korištenja. Na temelju procjene poduzeća valja poduzeti proaktivne korake kako bi se suzbilo iskorištavanje.

<p>31. Ima li poduzeće sustav kojim će osigurati da su oznake proizvoda i upute o njihovom korištenju sigurne za djecu?</p>	<p>Osigurati da su oznake proizvoda i upute o njihovom korištenju usklađene s nacionalnim i međunarodnim standardima o zdravlju djece, zaštiti okoliša i sigurnosti. Potrebno je uključiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – jasne upute na službenom nacionalnom jeziku (ili jezicima) o pravilnom korištenju, skladištenju i odlaganju proizvoda; – pisane oznake o potencijalnim zdravstvenim ili drugim sigurnosnim opasnostima povezanim s nepravilnim korištenjem, ili o dokazanom opasnom korištenju proizvoda u svrhe kojima nije namijenjen; – konkretna upozorenja na oznakama i u uputama proizvoda o opasnostima koje slijede iz nepravilnog korištenja proizvoda od strane djece.
<p>★32. Podržava li poduzeće prava djece kroz inovacije, istraživanje i razvoj proizvoda i usluga te njihovu distribuciju?</p>	<p>Poduzeća mogu koristiti inovacije kako bi tragala za načinima pozitivnog utjecanja na dobrobit i razvoj djece, u skladu s temeljnim kompetencijama u proizvodima, uslugama i distribucijskim kanalima. Primjeri uključuju sljedeće:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvoj proizvoda i usluga presudnih za preživljavanje i razvoj djece; – potpora ravnopravnom pristupu proizvodima i uslugama; – promicanje zdravih životnih stilova za djecu.
<p>33. Ima li poduzeće na umu različite okolnosti u kojima žive djeca pri pripremi i provedbi ugovora o javnim uslugama?</p>	<p>Uzeti u obzir najbolje interese djece u studijama izvedivosti, analizama prilika, pripremi cjenovne politike i planovima pružanja usluga. Analiza provedena na razini kućanstva i zasnovana na prosječnom broju djece često ne uzima u obzir u dovoljnoj mjeri velike populacije djece ili okolnosti u kojima one žive.</p>
<p>34. Postoji li službeni mehanizam za prijavu, obradu, istragu i rješavanje pritužbe korisnika i opće javnosti, uključujući djecu, u vezi s uočenim rizicima za djecu koji proizlaze iz proizvoda ili usluga?</p>	<p>Obavijestiti zaposlenike, korisnike, dobavljače, pružatelje usluga i druge dionike o kanalima koje mogu koristiti za prijavljivanje opaženih rizika za djecu u vezi s proizvodima i uslugama.</p>

Načelo 6. Poštujte i promičite prava djece u marketingu i oglašavanju

Marketing usmjeren prema djeci i u vezi s djecom sve je prošireniji u mnogim dijelovima svijeta i zbog toga mu roditelji, regulatorna tijela, poslovni sektor i civilno društvo posvećuju sve više pažnje. Neki proizvodi, poput dječje hrane i lijekova za djecu, reklamiraju se roditeljima, dok se neki drugi proizvodi reklamiraju izravno djeci koja već u ranoj dobi počinju donositi vlastite odluke o kupnji. Poduzeća također koriste utjecaj kojeg djeca imaju na potrošnju svojih roditelja (takozvani „faktor moljakanja“) pri reklamiranju hrane, proizvoda za zabavu, pa čak i vozila.⁹ Sve bolja povezanost sa širim svijetom, pri čemu su djeca potencijalno najlakši potrošači, otvorila je nove puteve oglašivačima da se obrate djeci, često i bez znanja ili nadzora roditelja ili skrbnika.

Mnoge industrijske grupe razvile su dobrovoljne, međunarodne kodekse ponašanja kojima sami reguliraju poslovanje, kojima se konkretno razrađuje pitanje marketinga usmjerenog prema djeci. Pritom utjecaj sve strožih propisa, poput onih koji uvode obvezu pružanja sve većeg broja informacija potrošačima, posebno djeci, o udjelu masnoća, soli i šećera u brzom hrani u određenim zemljama, mijenja dinamiku pojedinih aspekata potrošačkog marketinga.¹⁰

Marketing i oglašavanje usmjereni prema djeci otvaraju niz pitanja koja nisu značajna kad je riječ o oglašavanju usmjerenom prema odraslima. Bez kritičke svijesti potrebne za procjenu reklamnih poruka, mlađa djeca često su sklona prihvatiti ih kao istinite, točne i nepristrane, što može dovesti do iskrivljavanja njihove slike svijeta, pa čak i predstavljati opasnost po njihovo zdravlje i razvoj. Djeca predtinejdžerske dobi i adolescenti naročito su podložni grupnom pritisku za prihvaćanje zajedničkih standarda, uključujući standarde zasnovane na rasnim i etničkim dimenzijama. Može ih se uvjeriti da konzumiraju proizvode poput krema za izbjeljivanje kože, cigareta i alkohola, što može osnažiti njihov osjećaj pripadnosti, no ujedno i naškoditi njihovu zdravlju i dovesti ih u visoko rizične situacije.

Neprikladno oglašavanje može snažno negativno utjecati na ponašanje i samopoštovanje djece. Marketing usmjeren prema djeci koji nije pažljivo promišljen može nasilje, seksualizirano ponašanje ili nerealne ideale u vezi s izgledom vlastitog tijela prezentirati kao normu, čime može ugroziti zdrav psihološki i društveni razvoj djeteta. Štoviše, prekomjerna usredotočenost djeteta na potrošnju može dovesti do štetnih financijskih navika u ranoj dobi, što poslije može biti teško promijeniti kad osoba dosegne odraslu dob.

Djeca diljem svijeta mogu bez nadzora pristupati mnogim oblicima medija koje je daleko teže nadzirati od radija ili televizije. Marketing usmjeren prema djeci proširio se kroz mnoge kanale, uključujući poruke koje se odašilju na prodajnim mjestima (blagajnama), u dječjim klubovima, na raznim događanjima, na internetu i društvenim mrežama, pa čak i u školama. Postojeći sustavi regulacije, klasifikacije dobne prikladnosti televizijskih i filmskih sadržaja te videoigara, čime se gledatelje obavješćuje o sadržaju za odrasle ili sadržaju neprikladnom za osobe mlađe od određene dobi, nisu dostatni za reguliranje digitalnih medija dostupnih na nizu platformi.

Marketinški stručnjaci i oglašivači djecu sve češće koriste kao „ambasadore robnih marki“, koji šire glas o glazbi, odjeći, grickalicama i drugim proizvodima. Djecu se često plaća gotovinom ili u naturi (pomoću vaučera, besplatnih uzoraka robe i karata za koncerte) kako bi promicali proizvode na društvenim mrežama, u internetskom *chatu* ili na blogovima. Time se pridonosi komercijalizaciji prijateljstava, kao i sve snažnijem pritisku vršnjaka. Štoviše, plasiranjem proizvoda u školama i brendiranjem obrazovnih materijala učenike se izlaže marketingu dobar dio dana.

Sve je izraženija zabrinutost u vezi s utjecajem marketinga na tjelesno i mentalno zdravlje djece. Pretilost u djetinjstvu sve je izraženiji problem u nizu razvijenih zemalja i zemalja u razvoju, a povezan je s razvojem i reklamiranjem hrane i napitaka bogatih energijom, a siromašnih mikronutrijentima, s visokim udjelom masnoća, šećera i soli – koji se izravno reklamiraju djeci.

⁹ Psychology for a Sustainable Future, 'The Commercialization of Childhood', Center for Earth Leadership, 20. svibnja 2008.; verzija u pdf formatu dostupna na adresi http://earthleaders.org/files/5713/4185/4903/Commercialization_of_Childhood_PowerPoint_Presentation.pdf.

¹⁰ Vidi, primjerice: Radna skupina Bijele kuće, Rješavanje problema dječje pretilosti u jednoj generaciji: Izvješće Predsjedniku Sjedinjenih Američkih država i njegovom kabinetu, Washington D.C., svibanj 2010.; dodatne informacije i puno izvješće u pdf formatu dostupni su na adresi www.letsmove.gov/white-house-task-force-childhood-obesity-report-president.

Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
<p>35. Ima li poduzeće odgovornu politiku marketinga i oglašavanja kojom se zabranjuje štetno i neetičko oglašavanje u vezi s djecom i koja se primjenjuje na globalnoj razini?</p>	<p>Usvojiti odgovornu politiku marketinga i oglašavanja te usvojiti široko gledište o tome što „štetno“ znači kada je riječ o djeci. To traži donošenje svjesne odluke o nekorištenju izravnog marketinga za koji je vjerojatno da bi mogao mentalno, moralno ili tjelesno naškoditi djeci.</p>
<p>36. Ima li poduzeće jasno definirane standarde o zaštiti privatnosti i prikupljanju osobnih podataka o djeci ili od djece?</p>	<p>Ugraditi mehanizam provjere dobi u postupke prikupljanja osobnih podataka. Uvijek treba poticati manju djecu da prije pružanja bilo kakvih informacija u marketinške svrhe dobiju pristanak roditelja ili skrbnika te uložiti razumne napore kako bi se provjerilo je li roditelj dao taj pristanak.</p>
<p>37. Je li poduzeće usvojilo smjernice za korištenje djece u oglašavanju i marketingu, koje poštuju i promiču prava djece?</p>	<p>Ne koristiti djecu kao „ambasadore robne marke“ ili u međuvršnjačkom marketingu u školama ili na društvenim mrežama. Djecu treba zaštititi od toga da ih se koristi i izrabljuje kao „marketinšku tehniku“ za promicanje proizvoda bilo koje vrste, u školama ili drugdje.</p>
<p>38. Postoje li procedure za identificiranje, procjenjivanje i praćenje rizika i utjecaja na prava djece vezanih uz sadržaj i vizualne elemente koje poduzeće koristi u oglašavanju?</p>	<p>Redovito procjenjivati utjecaje marketinškog sadržaja poduzeća na djecu, uzimajući u obzir različit utjecaj kojeg može imati na razne dobne skupine.</p>
<p>★39. Prati li i primjenjuje poduzeće primjere najbolje svjetske prakse u marketingu i oglašavanju, poput pristupanja dobrovoljnim marketinškim kodeksima ponašanja i standardima?</p>	<p>Primjenjivati trenutno najbolje svjetske prakse i pridružiti se dobrovoljnim inicijativama za uspostavu marketinških kodeksa i standarda.</p>
<p>★40. Podržava li poduzeće prava djece kroz marketinške, oglasne i komunikacijske kanale?</p>	<p>U okviru oglašavanja usmjerenog prema djeci i roditeljima razvijati i širiti poruke kojima se promiču zdravi proizvodi i obrasci ponašanja. Te poruke trebaju imati pozitivan ton i uvjerljivo zagovarati zdrave obrasce ponašanja, pružajući točne informacije i ukazujući na pozitivne rezultate.</p>
<p>41. Postoji li službeni mehanizam za prijavu, obradu, istragu i rješavanje pritužbi potrošača i opće javnosti, uključujući djecu, o sadržaju i vizualnim elementima oglašavanja i marketinga koji se odnose na djecu?</p>	<p>Obavijestiti zaposlenike, korisnike, dobavljače, pružatelje usluga i druge dionike o mehanizmu i kanalima koje mogu koristiti za izražavanje zabrinutosti.</p>

Međunarodni kodeks o reklamiranju nadomjestaka za majčino mlijeko

Odgovoran marketing zahtijeva ponovnu procjenu i reviziju marketinških praksi koje ne vode ispunjenju prava djece na hranu, kvalitetnu prehranu i najviše dostupne zdravstvene standarde. Temeljni izazov u tom kontekstu jest marketing koji može utjecati na rasprostranjenost i trajanje dojenja.

Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) i UNICEF uvijek su naglašavali važnost dojenja kao isključivog izvora hrane tijekom prvih šest mjeseci života te podržavaju nastavak dojenja, uz dodatak sigurne i prikladne nadohrane, do druge godine života ili nakon toga. Slijedom savjetovanja sa svim zainteresiranim stranama, uključujući proizvođače, SZO je 1981. godine usvojio Međunarodni kodeks o reklamiranju nadomjestaka za majčino mlijeko.

Pravilnikom se propisuje da se nadomjesci za majčino mlijeko, bočice i dude neće promicati u općoj javnosti. Ni zdravstvene ustanove ni zdravstveni radnici ne smiju imati ulogu u promicanju nadomjestaka za majčino mlijeko, a besplatne primjerke ne smije se davati trudnicama, novim majkama ili obiteljima.

Industrija dječje hrane bila je uključena u pripremu nacрта Kodeksa i prihvatila je odredbu članka 11.3, prema kojoj svi proizvođači i distributeri proizvoda u okviru Kodeksa moraju osigurati da su njihove marketinške prakse usklađene s Kodeksom, neovisno o mjerama koje vlade poduzimaju u svrhu njegove provedbe na nacionalnoj razini. Od organizacija civilnog društva također se traži da prate provedbu, a Međunarodna akcijska mreža za dječju hranu (www.ibfan.org) preuzela je aktivnu ulogu u praćenju poštivanja Kodeksa od strane pojedinačnih poduzeća i zemalja.

Izvor: Svjetska zdravstvena organizacija, „International Code of Marketing of Breast-Milk Substitutes“. SZO, Ženeva, 1981.; za više informacija i preuzimanje dokumenta u pdf formatu, vidi: www.unicef.org/nutrition/index_24805.html.

Pustimo djecu da budu djeca

U prosincu 2010. godine, Vlada Ujedinjenog Kraljevstva naručila je izvješće o komercijalizaciji i seksualizaciji djece. Reg Bailey, izvršni direktor organizacije Mothers' Union (*Sindikata majki*), bio je imenovan za provoditelja nezavisne revizije koja je trebala odgovoriti na proširenu zabrinutost koja je oko ovog problema postojala u javnosti, pritom osobito uzevši u obzir gledišta roditelja i poslovne zajednice.

U lipnju 2011. godine u sklopu Baileyjeva izvješća *Pustimo djecu da budu djeca*, objavljene su preporuke za suzbijanje komercijalizacije i seksualizacije djece putem interneta, televizije, oglašavanja i kroz prodaju odjeće. U izvješću se poduzeća i elektroničke medije poziva da pomognu zaštititi djecu od sve seksualiziranijeg okoliša koji ih okružuje. Preporuke sadrže i poziv na korake kojima se nastoji:

- Smanjiti količinu uličnog oglašavanja sa seksualiziranim prikazima na lokacijama na kojima je vjerojatno da će takve sadržaje moći vidjeti djeca.
- Osigurati da sadržaj televizijskih programa bude usklađeniji s očekivanjima roditelja, uz uvođenje klasifikacije dobne prikladnosti pojedinih glazbenih video spotova.
- Definirati dijete kao osobu mlađu od 16 godina u svim propisima kojima se regulira oglašavanje, i olakšati roditeljima blokiranje dobno neprikladnih internetskih sadržaja.
- Pripremiti kodeks najbolje prakse za maloprodaju djeci te osigurati da propisi koji reguliraju marketing bolje odražavaju gledišta roditelja i djece.
- Povećati razinu svijesti roditelja o tehnikama marketinga i oglašavanja te zabraniti angažiranje djece kao „ambasadora brendova“ i u međuvršnjačkom marketingu.
- Osigurati veću transparentnost regulacijskog okvira izradom jedinstvene internetske stranice za regulatore.

Izvor: Bailey, Reg, „*Letting Children Be Children: Report of an independent review of the commercialisation and sexualisation of childhood*“ (Pustimo djecu da budu djeca: Izvještaj nezavisne revizije komercijalizacije i seksualizacije djetinjstva), Ministarstvo obrazovanja, Ujedinjeno Kraljevstvo, lipanj 2011.; dokument u pdf formatu dostupan je na adresi: www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/175418/Bailey_Review.pdf.

Načelo 7. Poštujte i promičite prava djece u odnosu na okoliš te pri kupnji i korištenju zemljišta

Poštujmo okoliš u kojem djeca žive i odrastaju

Djeca se suočavaju s većim rizikom nego odrasli kad je riječ o opasnostima povezanim s okolišem zbog svog stupnja rasta, nezrelih organa, brzine metabolizma, prirodne znatiželje i nedovoljnog znanja o opasnostima u okolišu. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, 24 posto bolesti na svjetskoj razini uzrokovano je okolišnim čimbenicima. Taj podatak raste na 33 posto kada je riječ o djeci, što ukazuje na golem utjecaj koji okoliš može imati na djecu, njihovu budućnost, pravo na život i najviši dostupan standard zdravlja. Svake godine oko tri milijuna djece mlađe od pet godina umire od uzroka i stanja povezanih s okolišem koje je moguće spriječiti, zbog čega su okolišni čimbenici visoko na popisu uzroka smrtnosti kod djece.¹¹

Veličina dječjeg tijela, razvojna faza unutarnjih organa i sustava djeteta, kao i karakteristične navike u toj dobi čine djecu daleko podložnijom zdravstvenim rizicima koji proizlaze iz onečišćenja i otrova nego što je to slučaj s odraslim osobama koje su tim faktorima izložene u jednakoj mjeri.¹² Kada se djeca igraju na tlu, to povećava mogućnost da će unijeti onečišćenu zemlju i prašinu u organizam. Djeca su izloženi i prehrambenim izvorima onečišćenja jer u usporedbi s odraslima piju razmjerno više vode i jedu više hrane u odnosu na tjelesnu težinu. Primjerice, ukoliko voda sadrži ostatke pesticida ili drugih kemikalija, dojenče će, u usporedbi s odraslom osobom koja pije istu vodu, unijeti više od dvostruko tih tvari u organizam.¹³ Kad djeca dišu, unose više zraka u sebe od odraslih po jedinici tjelesne težine, što dovodi do veće izloženosti patogenim elementima i onečišćujućim tvarima. Rastuća degradacija i kontaminacija okoliša zbog sječe šuma, širenja pustinja, erozije tla, prekomjerne ispaše, prekomjernog korištenja umjetnih gnojiva i pesticida, lošeg upravljanja vodama i odlaganjem otpada može ugroziti sigurnost izvora hrane i zdravlje kućanstava, naročito kad je riječ o djeci. Nedostatan pristup zajednica sigurnoj i čistoj vodi predstavlja ozbiljnu prijetnju manjoj djeci, budući da su bolesti koje se prenose vodom, poput dijareje, primaran uzrok smrtnosti djece mlađe od pet godina.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	42. Uzimaju li politike poduzeća o okolišu i korištenju resursa u obzir potencijalni i stvarni učinak tih politika na djecu?	Uključiti pitanja koja se odnose na prava djece u relevantne politike o okolišu.
	43. Koristi li poduzeće proces za identificiranje, procjenu i praćenje svojih rizika povezanih s okolišem, te svog učinka na djecu u ovom kontekstu?	Pristup osjetljiv na pitanja u vezi s djecom treba unijeti u procjene utjecaja na okoliš i odluke o lokaciji i projektiranju građevina. U sklopu tog procesa treba razmotriti alternativne lokacije umjesto onih koje su blizu škola, igrališta ili drugih područja u kojima se okupljaju djeca. Valja uzeti u obzir puteve kojima djeca obično idu u školu ili na sportske i kulturne aktivnosti te razmotriti korištenje alternativnih pravaca.
	44. Postoji li službeni mehanizam za rješavanje pritužbi koji uključuje zaprimanje, obradu, istragu i rješavanje pritužbi koje se odnose na rizike povezane s okolišem, te utjecaj poduzeća na djecu te trudnice i njihovu nerođenu djecu u ovom kontekstu?	Obavijestiti zaposlenike, članove zajednice, dobavljače, davatelje usluga i druge dionike o mehanizmu podnošenja pritužbi i kanalima koje mogu koristiti za prijavljivanje slučajeva rizika i učinka na djecu i trudnice.

11 Program Ujedinjenih naroda za okoliš i Svjetska zdravstvena organizacija, *Healthy Environments for Healthy Children: Key messages for action*, UNEP i WHO, Ženeva, 2010., str. 59., 64.; dokument u pdf formatu dostupan je na adresi www.who.int/ceh/publications/hehc_booklet/en.

12 Program Ujedinjenih naroda za okoliš, Svjetska zdravstvena organizacija i Fond Ujedinjenih naroda za djecu, *Children in the New Millennium: Environmental impact on health*, UNEP, UNICEF i WHO, 2002., str. 32.

13 Svjetska zdravstvena organizacija, 'Children's Environmental Health: Environmental risks', WHO, 2013., www.who.int/ceh/risks/en, pristupljeno 23. kolovoza 2013. godine.

Prirodni resursi, kupnja i korištenje zemljišta

Kad poduzeće kupuje ili koristi prirodne resurse poput zemljišta, šuma, slatkovodnih i morskih resursa, to može utjecati na djecu i zajednice u lokalnom području. Primjerice, pristup dostojanstvenom stanovanju, zemljištu i šumama u ruralnim sredinama može zaštititi obitelji od kroničnog siromaštva i bijede – na taj način obitelji mogu doći do skloništa od prirodnih elemenata, sakupljati šumske plodove, uzgajati povrće za prehranu i prodaju te tako dopuniti prihode kućanstva. Korištenje zemljišta u poslovne svrhe ujedno može utjecati na resurse zajednice namijenjene djeci ukoliko se time izmještaju škole, zdravstveni centri ili mjesta za igru.

Kad je riječ o vodi, neodrživo korištenje vodotokova od strane poduzeća uzvodno od neke zajednice može tu zajednicu lišiti dovoljne količine sigurne vode, uključujući vodu za piće ili poljoprivredu. Prekomjerno iskorištavanje morskih resursa može imati za posljedicu gubitak mogućnosti zarađivanja za život u obalnim zajednicama.

Sigurno stanovanje presudno je za obiteljski život i razvoj djece. Pristup stambenom prostoru, a i zemljištu u ruralnim sredinama, može predstavljati ključnu razliku između kroničnog siromaštva i uspinjanja na gospodarskoj ljestvici. Dostojan stambeni prostor i sigurno korištenje zemlje predstavljaju kamen temeljac prava djece na prikladan životni standard. To posebno vrijedi za djecu koja žive u ekonomijama zasnovanim na poljoprivredi ili nekom drugom obliku korištenja zemlje.

Pri nabavi i korištenju zemljišta za izgradnju novih objekata ili pokretanje novih projekata, poduzeća prolaze kroz mnoštvo složenih transakcija. Premda su poduzeća koja se bave velikim infrastrukturnim i rudarskim projektima postala daleko svjesnija društvenih izazova povezanih s tim poslom, utjecaj kojeg imaju na djecu može se lako previdjeti. Djeci u takvoj situaciji može biti teško izraziti svoje potrebe, a nemaju ni dovoljno moći da bi nešto zahtijevala. Većina predstavnika zajednice uključenih u dogovaranje s poduzećem bit će odrasle osobe muškog spola – žene, mlade i djecu općenito se zanemaruje u takvim procesima. Dodatna razina ranjivosti, pa time i složenosti situacije, javlja se kad je riječ o djeci iz domorodačkih skupina.

Mnoge zemlje nemaju potpune ili čak ni djelomično točne zemljišne knjige, ili ne prepoznaju običajno vlasništvo, što dovodi žene i djecu, naročito djevojčice, u nepovoljan položaj kao osobe čija nasljedna prava često nisu službeno zabilježena ili priznata. Pitanje vlasništva nad zemljom stoga može postati rodno pristrano ili dovesti do drugih oblika diskriminacije.

Isplate za kupljenu zemlju često nisu dovoljne da bi obitelji omogućile ostanak u istom području, što ih prisiljava da se presele na zemlju lošije kvalitete s lošijim životnim standardom, poput perifernih urbanih područja bez škola ili zdravstvenih ustanova i sa slabim mogućnostima zarađivanja za život. Obitelji koje ne osiguraju novo sigurno poljoprivredno zemljište suočavaju se s rizikom daljnjih deložacija i preseljenja, što dovodi do porasta nesigurnosti i rizika od traume za djecu.

Prisilno preseljenje lišava obitelji i onih ograničenih vlasničkih prava koja su možda imala prije toga. Djecu se lišava prava nasljedstva i uzrokuju potencijalno dugoročne posljedice njihovoj emocionalnoj dobrobiti. Čvrsto je dokazano da su djevojčice i žene natprosječno često žrtve prisilnih deložacija, što ih izlaže riziku tjelesnog i seksualnog nasilja, kao i ekonomskoj i društvenoj marginalizaciji koju dodatno pogoršava ukorijenjena rodna diskriminacija.

Djeca koju za sobom ostave obitelji migranata, djeca domorodačkih skupina i djeca koja moraju preuzeti ulogu glave kućanstva posebno su osjetljiva na te posljedice. Djeca koja preuzmu brigu za kućanstvo izložena su većem riziku oduzimanja imovine jer rođaci ili pripadnici zajednice mogu preuzeti njihovo vlasništvo pod krinkom skrbničkog upravljanja, pa mogu prodati, iznajmiti ili prisvojiti imovinu za vlastitu korist. Nedostatak stambenog prostora ujedno je značajan čimbenik koji prisiljava djecu da rade i žive na ulici, što je po život opasno stanje koje ugrožava njihovo pravo na osobnu sigurnost, obrazovanje i zdravlje.

Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
<p>45. Ima li poduzeće politiku o korištenju i stjecanju prirodnih resursa, uključujući politiku o preseljenju stanovništva i njihovoj kompenzaciji, u kojoj se uzima u obzir ranjivost djece?</p>	<p>Da bi se ostvarilo dugoročno blagostanje djece, poduzeće treba primjenjivati politike preseljenja usklađene s međunarodnim standardima i najboljim praksama povezanim sa stanovanjem, dokumentacijom i pristupom osnovnim uslugama.</p>
<p>46. Postoji li proces kojim poduzeće identificira, ocjenjuje i prati rizike ili učinke na djecu pri korištenju i stjecanju prirodnih resursa te preseljenju?</p>	<p>Osigurati da su prava žena i djece zaštićena kad poduzeće stječe resurse i nekretnine. Kupnja zemljišta i korištenje prirodnih resursa može biti složen proces, a proces inicijalnog istraživanja i procjene u odnosu na njegovu zakonitost zahtijeva razumijevanje lokalnog sustava vlasništva nad zemljom, uključujući i običajna pravila, osobito u odnosu na prava žena i djece.</p> <p>Potrebno je poduzeti korake koji će osigurati da preseljena djeca i njihove obitelji dobiju prikladan stambeni smještaj, potrebne popratne dokumente i pristup osnovnim uslugama, poput škola, zdravstvenih klinika, vode i kanalizacije te lokalnog prijevoza.</p>
<p>47. Postoji li službeni mehanizam za rješavanje pritužbi koji uključuje zaprimanje, obradu, istragu i rješavanje pritužbi povezanih s rizicima ili utjecajima na djecu korištenja i stjecanja prirodnih resursa od strane poduzeća, uključujući preseljenje?</p>	<p>Obavijestiti zaposlenike, članove zajednice, dobavljače, pružatelje usluga i druge dionike o mehanizmu podnošenja pritužbi i kanalima koje mogu koristiti za izvješćivanje o rizicima ili učinku na djecu povezanim s korištenjem i stjecanjem prirodnih resursa, odnosno s preseljenjem.</p>

Načelo 8. Poštujte i podupirite prava djece u provedbi zaštitarskih poslova

Ovom dijelu vodiča posvećenom zaštitarskim poslovima valja posvetiti posebnu pozornost ukoliko poduzeće posluje u okolnostima koje obilježava bilo koji od čimbenika navedenih u nastavku.

- Zone sukoba i nesigurna područja.
- Ruralna i udaljena područja.
- Područja s visokom stopom kriminaliteta.
- Područja u kojima država zahtijeva korištenje snaga javne sigurnosti.
- Zemlje bez pravosudnog sustava za maloljetnike.

Poduzeća koja rabe mjere zaštite kako bi osigurala svoje poslovanje, zaposlenike i imovinu moraju pritom jamčiti poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda, uključujući ljudska prava i temeljne slobode djece. To je posebno važno za industrije poput rudarstva i vađenja rudnog blaga, privatne pružatelje zaštitarskih usluga, špediciju i transport, kao i sva druga poduzeća koja posluju u gore navedenim okolnostima, a posebno je važno za poduzeća koja djeluju u nestabilnom području ili u zonama sukoba.

U proteklom desetljeću svjedočili smo značajnom napretku u odnosu na to kako poduzeća razmišljaju, ugovaraju i nadziru zaštitarske poslove u svojim poslovnim prostorima, što uključuje i usvajanje Dobrovoljnih načela o sigurnosti i ljudskim pravima 2000. godine. Godine 2010. privatni pružatelji zaštitarskih usluga potpisali su Međunarodni kodeks ponašanja za privatne pružatelje zaštitarskih usluga.¹⁴

Dva su temeljna elementa koji se primjenjuju na zaštitarske poslove.

1. *Poduzeća trebaju osigurati da nijedno dijete ne bude unovačeno ili korišteno u zaštitarskim poslovima izravno ili neizravno preko pružatelja zaštitarskih usluga.* To znači da djecu ne treba angažirati u vojne svrhe, no također i to da ih pružatelj zaštitarskih usluga ne treba koristiti za bilo koje druge zadatke, uključujući nabavu hrane, logistiku, administraciju ili špijunažu.
2. *Poduzeća moraju osigurati zabranu zlostavljanja djece, uključujući tjelesno kažnjavanje, u svakoj situaciji u kojoj zaštitari dolaze u kontakt s djecom.* Zaštitarsko osoblje nailazi na mlade ljude i djecu na niz načina: može biti riječ o članovima obitelji zaposlenika, članovima zajednice, kao i žrtvama, počiniteljima ili svjedocima navodnih kaznenih djela na lokaciji u vlasništvu poduzeća. Zbog svoje mlade dobi i nedostatka tjelesne snage, djeca su izložena većem riziku da postanu žrtve zlostavljanja, zastrašivanja i uznemiravanja – pa je stoga presudno da poduzeća u zaštitarskim poslovima uzimaju u obzir prava djece.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	48. Ima li poduzeće politiku u vezi s novačenjem i ponašanjem zaštitara u koju su uključena prava djece?	Poduzeće mora izričito unijeti odredbe o poštovanju prava djece u ugovore koja sklapa o zaštitarskim poslovima. Iako zaštitarski poslovi mogu u nizu slučajeva biti neslužbene naravi, poduzeće je pri organiziranju i provedbi takvih poslova i dalje odgovorno za provedbu postupka dubinskog snimanja (eng. <i>due diligence</i>) pri procjeni svog učinka na ljudska prava i pritom osobitu pažnju posvetiti djeci.

¹⁴ Međunarodni kodeks ponašanja za privatne pružatelje zaštitarskih usluga višedionička je inicijativa koju je pokrenula švicarska vlada; resursi na tu temu, uključujući cjelokupni tekst kodeksa na više jezika, dostupni su na adresi www.icoc-psp.org.

<p>49. Postoji li proces za identificiranje, procjenu i praćenje rizika i utjecaja na prava djece u zaštitarskim poslovima?</p>	<p>Koristiti poštovanje prava djece kao sastavni dio kriterija za odabir zaštitara. U postupcima selekcije zaštitara treba uzeti u obzir dotadašnji učinak ugovaratelja u odnosu na zaštitu na radu, korištenje sile i zaštitu ljudskih prava, naročito prava djece. Potrebno je uključiti pozadinsku provjeru o mogućim optužbama za nasilje nad djecom, uključujući seksualno zlostavljanje, silovanje ili prekomjernu upotrebu sile.</p>
<p>50. Jesu li zaštitari educirani o pravima i zaštiti djece, osobito o prikladnom komuniciranju s njima, ponašanju prema njima i korištenju sile u situacijama u kojima su djeca žrtve ili svjedoci, ili su optužena za kazneno djelo na lokaciji u vlasništvu poduzeća?</p>	<p>U obuci za zaštitare treba naglasiti poštovanje prava djece i provedbu mjera zaštite djece te uključiti informacije o tome kako djeca reagiraju na stres, kako komunicirati s djecom i kako im pristupiti kao počiniteljima, žrtvama ili svjedocima zločina.</p>
<p>51. Postoji li službeni mehanizam podnošenja pritužbi za prijavu, obradu, istragu i rješavanje pritužbi u vezi s rizicima i utjecajima na djecu koji slijede iz zaštitarskih poslova?</p>	<p>Obavijestiti zaposlenike, članove zajednice, dobavljače, pružatelje usluga i druge dionike o mehanizmu podnošenja pritužbi i kanalima koje mogu koristiti za izvješćivanje o slučajevima rizika ili utjecaja na djecu povezanih sa zaštitarskim poslovima.</p>

Usvajanje Dobrovoljnih načela o sigurnosti i ljudskim pravima

Dobrovoljna načela o sigurnosti i ljudskim pravima imaju za cilj usmjeravati poduzeća u poslovima zaštite njihovih aktivnosti i objekata, uz istovremeno poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda. Izradu Dobrovoljnih načela inicirali su 2000. godine vlade Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenog Kraljevstva, Nizozemske i Norveške kao odgovor na optužbe o kršenju ljudskih prava od strane pružatelja zaštitarskih usluga u sektoru rudarstva. U razdoblju koje je uslijedilo potakle su osnivanje višesektorskog foruma u kojem se funkcije i odgovornosti zaštitarskih službi (državnih, poslovnih i privatnih) definirane korištenjem sustavnog i transparentnog procesa.

Dobrovoljna načela sadrže tri kategorije, kako slijedi:

1. Procjena rizika – Djelotvorna procjena rizika presudna je za sigurnost zaposlenika poduzeća, lokalnih zajednica i imovine, a zasniva se na procjeni sigurnosnih rizika, mogućnosti pojave nasilja, općeg stanja ljudskih prava na određenom području, analizi sukoba, prijenosu opreme te ocjeni kapaciteta lokalnog tužiteljstva i sudstva.
2. Službe javne sigurnosti – Premda je održavanje opće sigurnosti primarna odgovornost vlade, poduzeća imaju svoju ulogu kako bi osigurala sukladnost javne sigurnosti s načelima promicanja i zaštite ljudskih prava. Da bi se smanjio rizik zloupotrebe, poduzeća trebaju razmotriti utjecaj provedbe vlastite zaštitarske službe na zajednice unutar kojih posluju: vrstu i broj angažiranih zaštitarskih snaga, redovito savjetovanje sa zaštitarskim službama o pitanjima sigurnosti na radnom mjestu, kao i evidentiranje i izvještavanje o kršenju ljudskih prava.
3. Privatne zaštitarske službe – Kad službe javne sigurnosti ne mogu pružiti odgovarajuću zaštitu, možda će biti nužno angažirati i privatne pružatelje usluga zaštite koji bi surađivali s javnim službama i koordinirali rad s njima. Uzimajući u obzir moguće rizike povezane s poslovima osiguranja, privatne pružatelje takvih usluga potrebno je uputiti da se pridržavaju Dobrovoljnih načela. To podrazumijeva sljedeće: poštovanje politike poduzeća koje ih zapošljava, zakona i profesionalnih standarda koji se primjenjuju u državi u kojoj rade, održavanje visoke razine tehničke i stručne sposobnosti te evidentiranje i prijavljivanje svih slučajeva kršenja ljudskih prava koje počine privatni pružatelji usluga osiguranja. Unošenje ovih odredbi u ugovore omogućava raskid ugovora ukoliko postoje dokazi o nezakonitom i neprimjerenom ponašanju privatnih službi osiguranja.

Izvor: Dobrovoljna načela o sigurnosti i ljudskim pravima, www.voluntaryprinciples.org/resources, 2013.

Načelo 9. Pomažite u zaštiti djece ugrožene nesrećama i nepogodama

Ovom dijelu vodiča, posvećenom izvanrednim situacijama, valja posvetiti posebnu pozornost ukoliko poduzeće posluje u okolnostima koje obilježava bilo koji od čimbenika navedenih u nastavku.

- Postojanje obrasca prirodnih katastrofa (izloženost poplavama, sušama, potresima i ciklonama).
- Politička nestabilnost ili represija.
- Regije pogođene sukobima i izložene široko rasprostranjenom nasilju ili drugim ozbiljnim rizicima za djecu.
- Područja s visokim stopama nesigurnosti izvora hrane i pothranjenosti.
- Poslovne aktivnosti su opasne i postoji povećani rizik od nesreća uzrokovanih ljudskim faktorom.

Poduzeća mogu poslovati u kontekstu izvanrednih situacija, uključujući oružane sukobe i područja s učestalim prirodnim katastrofama, zbog prirode svojih poslovnih aktivnosti ili zato što nastoje iskoristiti poslovne prilike. Poduzeće se i samo može naći u izvanrednoj situaciji bez prethodnog upozorenja, tijekom prirodnih katastrofa poput poplava, potresa i uragana, ili u stanjima političkih nemira. Postoje i primjeri izvanrednih situacija ili teških posljedica po okoliš uzrokovanih nesrećama nastalima u okviru poslovanja. U svim tim slučajevima poduzeća trebaju osigurati da su prava djece, njihovih obitelji i zajednice uzeta u obzir pri planiranju poslovnog ponašanja u izvanrednim situacijama i pri korektivnom djelovanju.

Okolnosti koje vladaju u izvanrednim situacijama najčešće izlažu djecu visokom riziku od bolesti, pothranjenosti, izrabljivanja i nasilja. Djeca s invaliditetom, djeca izbjeglice, djeca migranti, djeca odvojena od roditelja i djeca bez pratnje, kao i djeca pripadnici domorodačkih skupina i etničkih manjina spadaju u najranjiviju skupinu djece. Sve se to može različito odraziti na dječake i djevojčice. Nadalje, prirodne katastrofe i sukobi mogu stvoriti čitave generacije potencijalnih radnika bez dostatnog obrazovanja, što u osnovi dovodi do nezapošljivih skupina koje obuhvaćaju čitavu dobnu skupinu. U kontekstu sukoba ili izvanrednih stanja poduzeća stoga moraju prepoznati taj povišeni rizik kršenja ljudskih prava i sukladno tome provesti proces dubinskog snimanja (eng. *due diligence*) pri procjeni svog učinka na ljudska prava.

Oružani sukobi

Žene i djeca nesrazmjerno podnose teret sukoba, a poduzeća koja posluje tijekom oružanih sukoba ili u nestabilnim državama trebaju biti svjesna da te situacije nose niz rizika. Riječ je o situacijama u kojima je stanovništvo posebno izloženo kršenju prava i zlostavljanju od strane vlade ili oružanih snaga i skupina, što dovodi do značajnog rizika teških kršenja ljudskih prava i povećanog rizika suučesništva poduzeća u tome. Primjerice, poduzeće može nehotice pomoći sukobljenim stranama financijskim transakcijama ili prodajom resursa poput dijamanata ili minerala. Poduzeća isto tako mogu pogoršati diskriminaciju i napetosti surađujući ili stupajući u interakciju samo s jednom zajednicom, a ne i s drugima.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	52. Je li u postupak dubinskog snimanja (eng. <i>due diligence</i>) pri procjeni učinka na područje ljudskih prava i u plan poduzeća za izvanredne situacije uključen povišeni rizik kršenja prava djece tijekom oružanog sukoba?	Ocijeniti ili ponovo ocijeniti utjecaj poduzeća na djecu u stanjima sukoba, u osobito pažljivo provedenom postupku dubinskog snimanja (eng. <i>due diligence</i>) koji se odnosi na te situacije. Valja prikupljati detaljne informacije iz izvora kao što su mehanizmi Ujedinjenih naroda za ljudska prava, uključujući izvješća posebnog predstavnika glavnog tajnika za djecu u oružanim sukobima, i uključiti te informacije u postupak dužne pažnje te u reviziju drugih vrsta procjena.

Prirodne katastrofe i druga izvanredna stanja

Posljedice prirodnih katastrofa posebno su teške za djecu koja tada mogu biti odvojena od obitelji i zbog svoje ranjivosti postati podložnija izrabljivanju. Nažalost, u nizu inicijativa koje privatni sektor provodi u područjima pogođenim izvanrednim situacijama u kojima posluje, rijetko se posvećuje konkretna pozornost zaštiti djece. Djeca su tijekom izvanrednih situacija posebno izložena bolestima, pothranjenosti i nasilju. Tako ospice, dijareja, akutne infekcije dišnih puteva, malarija i pothranjenost predstavljaju glavne uzroke smrtnosti djece tijekom humanitarnih kriza.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	53. Razmatra li poduzeće konkretne potrebe djece pri planiranju za slučaj izvanrednih situacija do kojih može doći slijedom poslovnih aktivnosti?	Ocijeniti ili iznova ocijeniti utjecaj poduzeća na djecu te definirati ulogu poduzeća u izvanrednim situacijama. Uzeti u obzir posebne potrebe djece i trudnica u okolnim zajednicama tijekom izvanrednih situacija, evakuacije, postupaka javnog upozoravanja i vježbi.
	54. Ako poduzeće sudjeluje u pružanju humanitarne pomoći u katastrofama, ima li definiran pristup pružanju potpore djeci u koordinaciji s lokalnim tijelima i humanitarnim agencijama koji je u skladu s najboljom praksom?	Uključiti se u trajna partnerstva s vjerodostojnim pružateljima humanitarne pomoći. Izuzetno je teško snaći se i poslovati u izvanrednim situacijama. Poduzeće bi možda željelo dati donacije u robi ili staviti na raspolaganje osoblje kao volontere, ali novčane donacije iskusnim agencijama za pružanje pomoći su obično daleko djelotvornije.

Načelo 10. Podupirite napore lokalnih zajednica i vlade usmjerene zaštiti i ostvarivanju prava djece

Ovom dijelu vodiča posvećenom lokalnoj zajednici i vladi valja posvetiti posebnu pozornost ukoliko poduzeće posluje u okolnostima koje obilježava bilo koji od čimbenika navedenih u nastavku.

- Mito i široko rasprostranjena korupcija.
- Utaja poreza (neplaćanje poreza korištenjem nezakonitih načina) i izbjegavanje poreza (korištenje zakonitih metoda kako bi se porezi smanjili).
- Velik neformalni sektor.
- Siromaštvo i, slijedom toga, mogući manjak obrazovnih i zdravstvenih ustanova.

Podupiranje vladinih praksi oporezivanja i suzbijanja korupcije

Zaštita i ostvarivanje prava djece predstavlja odgovornost vlade, a dobro reguliran porezni sustav osigurava financijska sredstva potrebna kako bi se ta obveza ispunila. Korupcija i neodgovarajući propisi dovode do rasipanja sredstava koja bi trebala biti uložena u infrastrukturu, obrazovanje i zdravstvo, a ujedno obeshrabruju ulaganja i sprječavaju ekonomski rast.¹⁵ Takvo stanje dovodi do smanjenih izgleda za brojnu djecu, no poduzeća su moćni dionici sa značajnom političkom, društvenom i ekonomskom težinom koja svoj utjecaj mogu iskoristiti kako bi se zaštitila djeca i danas i u budućnosti.

Sprječavanje i suzbijanje korupcije

Korupcija nagriza dobru upravu usmjerenu ostvarivanju prava djece. Može povećati sveukupan trošak pružanja javnih usluga – obrazovanja, vode i odvodnje, zdravstvene skrbi i infrastrukture – te ujedno sniziti kvalitetu tih usluga, ograničavajući pritom pokrivenost za najmarginaliziranije i najranjivije zajednice. Korupcija može otežati razvoj zemlje, rast i ulaganja, a time što posebno pogađa one koji nemaju utjecaja ujedno dodatno pospješuje socijalnu isključenost i diskriminaciju.

Zbog nedostatka moći i utjecaja, siromašni – naročito djeca – nerazmjerno su time pogođena. Snižavanjem kvalitete javnih usluga korupcija smanjuje sposobnost djeteta da izađe iz siromaštva. Izgubljene prilike za obrazovanje često se kasnije ne mogu nadoknaditi, a nedostatan pristup zdravstvenoj skrbi, uključujući nužna cijepljenja, može biti vrlo štetan, pa čak i smrtonosan.

Mito može koštati djecu na još izravniji način. Ono crpi prihode kućanstva i posebno je štetno za obitelji s niskom razinom prihoda. Siromašna djeca vjerojatnije će biti žrtve iznude, traženja mita i zastrašivanja, a ujedno će im i javne usluge biti slabije dostupne. Od mladih se ljudi osobito često traži mito. Primjerice, prema „Globalnom barometru korupcije“ organizacije Transparency International iz 2010. godine, ljudi mlađi od 30 godina češće su plaćali mito od bilo koje druge dobne skupine zastupljene u istraživanju.¹⁶

Plaćanje poreza

Utaja i izbjegavanje poreza od strane privatnog sektora može naškoditi sposobnosti vlade da osigura usluge i strukture potrebne za realizaciju prava djece. Premda je utaja poreza očito nezakonita i nelegitimna poslovna praksa, izbjegavanje poreza složenije je pitanje u kojem je granicu između legitimnog snižavanja poreznih obveza s jedne strane i izbjegavanja obveza s druge često teško definirati.

¹⁵ Vidi, primjerice: Avery, Christopher, 'Tax Avoidance & Tax Evasion', prezentaciju na popratnom događanju koji su suorganizirale organizacije Business & Human Rights Resource Centre te Global Witness, Business & Human Rights Resource Centre, Ženeva, 2009., dokumentu u Word formatu moguće je pristupiti na adresi www.reports-and-materials.org/Tax-avoidance-and-evasion-Avery-6-Oct-2009.doc; Business & Human Rights Resource Centre i Global Witness, 'Follow the Money: How companies are impacting human rights', 6. listopada 2009. godine, www.business-humanrights.org/Documents/Followthemoney, pristupljeno 23. kolovoza 2012. godine; Ured Ujedinjenih naroda za droge i kriminal, Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Ujedinjeni narodi, Beč, rujan 2004., cjelokupan tekst dostupan je na više jezika na adresi <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>.

¹⁶ Transparency International, „Global Corruption Barometer 2009“, str. 10; dokument u pdf formatu dostupan je na adresi http://www.transparency.org/whatwedo/pub/global_corruption_barometer_20091.

No i u slučaju kad je to zakonito, izbjegavanje plaćanja pravednog dijela poreza, naknada, carina i drugih obveza – posebno u zemljama u razvoju – dovodi do znatnih problema.

Poduzeća uključena u utaju ili izbjegavanje poreza lišavaju vlade prihoda koji im trebaju da bi pružali programe socijalne zaštite i osnovne usluge. S tim blisko povezan problem jest činjenica da mnoga poduzeća ne objavljuju informacije o porezima i davanjima koja plaćaju u pojedinim zemljama. U mnogim slučajevima donekle je uobičajeno za poduzeća da iskorištavaju ograničene kapacitete domaćih poreznih tijela u provedbi zakona i propisa.

Istovremeno, važno je da poduzeće prepozna i suprotstavi se vladinim dužnosnicima koji pokušaju iskoristiti slabost vlastite države u svrhu osobnog bogaćenja. U takvim situacijama, korumpirani dužnosnici mogu se usmjeriti na širok raspon poduzeća, uključujući poduzeća u sektorima u kojima su vladine dozvole, odobrenja i ovlaštenja nužne za poslovanje, poduzeća s velikim ekstraprofitom, korporacije s velikim i značajnim poreznim obvezama, pa čak i mala i srednja poduzeća koja nemaju sredstava za angažiranje pravnika koji su stručnjaci za obranu od zahtjeva za plaćanjem nelegitimnih poreznih nameta.

Poduzeće koje želi poslovati na društveno odgovoran način treba plaćati legitimne poreze, no ujedno se treba pridružiti širim naporima kako bi korumpiranim dužnosnicima postalo teže zloupotrebljavati prilike za traženje mita. Jedna takva inicijativa je „Objavi što plaćaš“ (www.publishwhatyoupay.org), globalna koalicija civilnog društva s više od 300 organizacija članica koje surađuju na osiguranju veće transparentnosti u industriji nafte, plina i rudarstvu.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	55. Ima li poduzeće politiku, standard ili neki drugi dokument koji se odnosi na pitanje korupcije i mita?	Objaviti izjavu o tome kako poduzeće ispunjava nacionalne zakonske uvjete i međunarodna načela o korporativnim poreznim obvezama. U izjavi treba naglasiti da se poduzeće obvezuje plaćati sve poreze, naknade i davanja vlastima u drugim zemljama u kojima posluje. Uvesti politiku nulte tolerancije na sve oblike mita, korupcije, iznude i pronevjere te navesti metode kojima ćete je provoditi.
	★56. Surađuje li poduzeće s drugim dionicima radi poticanja i utjecanja na vladu radi uvođenja veće transparentnosti?	Udružiti se s drugim poduzećima i dionicima iz civilnog društva u svrhu zagovaranja snažnih antikorupcijskih programa. Ako poduzeće još nema stroge postupke osiguranja sukladnosti s odredbama američkog Zakona o koruptivnim praksama u inozemstvu ili sa sličnim zakonskim rješenjima, treba provesti antikorupcijske politike i programe u okviru vlastitog poslovanja, kao osnovni korak u ispunjavanju svojih odgovornosti na ovom području.
	57. Postoji li službeni mehanizam podnošenja pritužbi za prijavu, obradu, istragu i rješavanje pritužbi o slučajevima korupcije i mita?	Obavijestiti zaposlenike, članove zajednice, svoje potrošače, dobavljače, pružatelje usluga i druge dionike o mehanizmu žalbi i kanalima koje mogu koristiti za prijavljivanje slučajeva korupcije i mita.

Ulaganja u programe zajednice namijenjene djeci

Poduzeća mogu pružiti izniman doprinos ostvarivanju prava djece tako što će pomoći izgradnji zajednica u kojima djeca žive i rastu, kao i provedbom vlastitih praksi i politika. Pitanja koja se odnose na djecu vrlo su popularan predmet društvenih ulaganja od strane poduzeća i obuhvaćaju iznimno širok raspon filantropskih aktivnosti i donacija. No važno je imati na umu da djeca predstavljaju dugoročno ulaganje pa bi poduzeća koja

nastoje pružiti doprinos razvoju zajednice trebala tu činjenicu ugraditi u proces planiranja svojih aktivnosti u vezi sa zajednicom. Doprinosi koje poduzeća daju razvoju kapaciteta vlade i lokalne zajednice za pružanje i reguliranje temeljnih usluga od trajne koristi za djecu jedan su od najboljih načina ispunjavanja tog cilja.

Kako bi se ostvarila maksimalna dugoročna korist za djecu i za samo poduzeće, društvena ulaganja trebaju biti zasnovana na pravima i načelu održivosti. To podrazumijeva sljedeće:

- Najbolji interes djece uvijek mora biti temelj takvih ulaganja.
- Djecu treba uključiti u planiranje, provedbu i praćenje programa.
- Treba se usredotočiti na najviše marginaliziranu i najranjiviju djecu.
- Djecu treba prepoznati kao nositelje prava, aktivne građane i agente promjena u njihovim životima.
- Aktivnosti treba provoditi u bliskoj suradnji s lokalnim vlastima i drugima kako bi se osiguralo da ulaganja od strane poduzeća podupiru i nadopunjuju već postojeće napore usmjerene ostvarivanju prava djece.

Nejednakosti, razlike i cjeloživotni nepovoljni položaj s kojim se mnoga djeca suočavaju najočitije su na razini lokalne zajednice. Djeca možda nastoje doći do zdravstvene skrbi u klinikama koje propadaju i nemaju dovoljno lijekova i zaposlenika, ili možda uopće nemaju pristup zdravstvenoj skrbi. Možda nemaju ni prilike steći kvalitetno obrazovanje – koje predstavlja jedan od najnužnijih elemenata za razvoj djece – ili idu u školu u kojoj nema prozora, knjiga, olovaka, stolova ili stolica, pa čak ni, što je najvažnije, dovoljno kvalificiranih učitelja.

Ulaganja u jednostavne, troškovno učinkovite i dugoročne programe koji podupiru razvoj djece mogu pridonijeti pozitivnim promjenama tijekom čitavog njihovog života, kao i boljoj svakodnevnoj kvaliteti življenja. Dugoročni programi u zajednici, kvalitetno planirani, provedeni i praćeni u bliskoj suradnji s lokalnim tijelima, mogu potaknuti široke pozitivne promjene u korist djece danas, i budućih generacija.

	Primarni kriterij procjene	Što poduzeće može učiniti
PRIMARNI KRITERIJI	★58. Je li poduzeće definiralo svoj odnos prema programima strateških društvenih ulaganja?	Koristiti zaključke iz procjena utjecaja poduzeća na ljudska prava ili drugih procjena rizika i utjecaja u definiranju tržišnih aktivnosti, sredstava i partnerskih odnosa koji bi mogli imati najveći pozitivni utjecaj na djecu u zajednici, a u skladu su s temeljnim poslovanjem i poslovnim strategijama. Pritom je potrebno imati na umu da bi i dobronamjerni programi razvoja zajednice mogli imati neželjene posljedice na djecu ako nisu usklađeni s načelom najboljeg interesa djece.
	59. Postoji li službeni mehanizam podnošenja pritužbi za prijavu, obradu, istragu i rješavanje pritužbi u vezi s rizicima i utjecajem projekata ulaganja u zajednicu na dječja prava?	Obavijestiti zaposlenike, članove zajednice, pružatelje usluga i druge dionike o mehanizmu podnošenja pritužbi i kanalima koje mogu koristiti za prijavu opaženih rizika ili utjecaja na djecu koji se javljaju u projektima ulaganja u zajednici.

Pariška deklaracija o učinkovitosti međunarodne pomoći: razvoj zajednice i pouke iz javnog sektora

Kada poduzeća sama započnu ili podupiru programe razvoja zajednice u područjima koja tradicionalno pokriva javni sektor, možda će im biti od koristi više informacija o tome kako se njihovi programi uklapaju u „širu sliku“. Jedan izvor informacija o tome kako poboljšati razvojne rezultate i kako na kvalitetniji način usuglasiti pristupe koje koriste privatni i javni sektora jest Pariška deklaracija o učinkovitosti međunarodne pomoći. Taj međunarodni sporazum kojemu je podršku pružilo više od sto zemalja i organizacija zasniva se na pet načela koja se „uzajamno podupiru“, a poduzeća ih mogu primjenjivati u svojim ulaganjima u razvoj zajednice:

1. Ulog – Lokalna zajednica, a ukoliko je to potrebno i lokalne, regionalne i državne vlasti, trebaju imati mogućnost sudjelovanja u razvoju inicijativa kojima se žele zadovoljiti lokalne potrebe i težnje.
2. Usklađivanje – Programe i projekte za razvoj zajednice potrebno je uklopiti u ciljeve zemlje u kojima će se oni provoditi, definirane najčešće u okviru nacionalnog razvojnog plana ili strategije za smanjenje siromaštva, te uzeti u obzir ciljeve konkretnih sektora koji su zainteresirani za rezultate.
3. Usuglašenost – Potrebno je istražiti što rade drugi, između ostalog i u razgovoru s lokalnim vlastima i drugama, kako bi izbjegli preklapanje aktivnosti i moguće sukobe. Poduzeća trebaju paziti da dodatno ne opterete ionako preopterećenu lokalnu upravu i pružatelje usluga nepotrebним ili nerealnim obvezama koje moraju ispuniti da bi dobili sredstva iz projekata razvoja zajednice. Umjesto toga, poduzeća bi mogla iskoristiti svoju stručnost da pomognu lokalnim upravama u razvoju vlastitih kapaciteta za upravljanje sredstvima.
4. Rezultati – Projekte razvoja zajednice potrebno je provoditi s istom razinom usredotočenosti na rezultate koju poduzeće primjenjuje i u svom temeljnom poslovanju. Primjerice, nije dovoljno prebrojati koliko je djece pohađalo školu kojoj poduzeće pomaže; bolje mjerilo uspjeha bilo bi pogledati koliko ih je dovršilo školovanje.
5. Međusobna odgovornost – Odgovornost nije jednostrana. Donatori i partneri odgovorni su za postizanje razvojnih rezultata, a i poduzeća bi trebala preuzeti odgovornost prema lokalnim zajednicama za ispunjavanje preuzetih obveza prema zajednici.

Izvor: Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj, „Paris Declaration and Accra Agenda for Action“ (Pariška deklaracija i Akcijski plan iz Accre), www.oecd.org/dac/effectiveness/parisdeclarationandaccraagendaforaction.htm.

PRILOZI

Vanjski izvori za analizu konteksta u odnosu na prava djece i poslovanje

Preuzimanje obveze poštovanja i podupiranja prava djece od strane poduzeća prvi je korak na neprekidnom putovanju kojim poduzeća žele osigurati da posluju sukladno zakonu i poštuju prava djece gdje god poslovala. Ovako preuzeta obveza može koristiti stvaranju vrijednosti kroz poslovne politike i operacije, proizvode i usluge, kao i inicijative i utjecaje namijenjene promicanju najboljeg interesa djece.

Okvir djelovanja zasnovan na načelima poštovanja i podupiranja prava djece odnosi se na sva Načela o pravima djece i poslovanju, kako je to navedeno u nastavku:

Načelo 2.: DJEČJI RAD Ključni čimbenici za prava djece i poslovanje	Korisni izvori
Dob dovršetka školovanja nije jednaka minimalnoj zakonskoj dobi za rad	ILO, 'Ratifications of C138 – Minimum Age Convention, 1973' – informacije o minimalnoj dobi za zapošljavanje ili rad www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312283
Visok rizik od ili učestalost dječjeg rada u određenom području, zemlji ili regiji	UNICEF, ChildInfo, 'Percentage of children aged 5–14 engaged in child labour', http://www.unicef.org/statistics/index_countrystats.html United States Department of Labor, 'Youth & Labor', www.dol.gov/dol/topic/youthlabor/childlaborstatistics.htm
Visoka razina radnih migracija	World Bank, 'Net migration rates', http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM ILO, Labour Migration Branch, www.ilo.org/migrant/lang-en/index.htm
Slaba dostupnost školovanja, loša kvaliteta školovanja te niska razina upisa u škole i dovršetka obrazovanja	United Nations Statistics Division, 'Social Indicators – Work', http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/socind/default.htm UNICEF, 'Statistics and Monitoring', www.unicef.org/statistics/index_countrystats.html Potrebno je odabrati zemlju pa kategoriju 'Education'
Siromaštvo	World Bank, 'Data: Indicators', http://data.worldbank.org/ . Potrebno je pogledati kategoriju 'Poverty', pa kliknuti na pojedinačni indikator kako bi se za njega dobio popis statističkih podataka po zemljama
Rasprostranjenost sive ekonomije	ILO, LABORSTA Internet, 'Women and men in the informal economy', http://laborsta.ilo.org/informal_economy_E.html
Loši pravosudni sustavi, politike i institucije	World Bank Group, 'Worldwide Governance Indicators', http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home . Interaktivna tablica za usporedbu ekonomija na temelju šest pokazatelja o upravljanju

Troškovi rada	ILO, LABORSTA Internet, http://laborsta.ilo.org/applv8/data/c6e.html
Nizak omjer kapitala i rada	–

Načelo 3.: DOSTOJAN RAD Ključni čimbenici za prava djece i poslovanje	Korisni izvori
Velik broj mladih radnika	ILOSTAT Database, www.ilo.org/ilostat . Potrebno je odabrati 'Browse by subject', a zatim kategoriju 'Youth' United States Department of Labor, 'Youth & Labor: Child Labor Statistics', www.dol.gov/dol/topic/youthlabor/childlaborstatistics.htm
Visoke razine radnih migracija	World Bank, 'Net migration rates', http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.NETM ILO, Labour Migration Branch, www.ilo.org/migrant/lang-en/index.htm
Siromaštvo	World Bank, 'Data: Indicators', http://data.worldbank.org . Za pokazatelje je potrebno pronaći kategoriju 'Poverty', a onda odabrati pojedinačni indikator kako bi se za njega dobio popis statističkih informacija po zemljama
Opsežni i obvezni programi učeničkog stažiranja koji se mogu koristiti kako bi se kompenzirao nedostatak radne snage	–
Nedovoljno poštovanje slobode udruživanja i kolektivnog pregovaranja	ILO, Dialogue Data, www.ilo.org/ifpdial/information-resources/dialogue-data/lang-en/index.htm . Potrebno je pronaći odjeljak 'Trade union density and collective bargaining coverage'
Rasprostranjenost sive ekonomije	ILO, LABORSTA Internet, 'Women and men in the informal economy', http://laborsta.ilo.org/informal_economy_E.html . Potrebno je odabrati bazu podataka s podacima o zemljama

Načelo 8.: DJECA POD UTJECAJEM ZAŠTITARSKIH POSLOVA Ključni čimbenici za prava djece i poslovanje	Korisni izvori
Zone sukoba i nesigurna područja	International Institute for Strategic Studies, https://acd.iiss.org/en . Potrebno je odabrati 'Browse all conflicts'
Ruralna i udaljena područja	World Bank, 'Data – Rural population', http://data.worldbank.org/indicator/SPRUR.TOTL
Područja s visokom razinom kriminaliteta	United Nations Office on Drugs and Crime, 'Data', www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/statistics/data.html
Područja u kojima država zahtijeva korištenje snaga javne sigurnosti	–
Zemlje bez pravosudnog sustava za maloljetnike	–

Načelo 9.: DJECA ZAHVAĆENA IZVANREDNIM SITUACIJAMA Ključni faktori za prava djece i poslovanje	Korisni izvori
Obrasci pojave prirodnih katastrofa (izloženost poplavama, sušama, potresima i ciklonama)	Alliance Development Works, 'World Risk Report 2012: Focus – Environmental degradation and disasters' http://www.ehs.unu.edu/file/get/10487.pdf Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction 2013, http://www.unisdr.org/we/inform/publications/33013
Politička nestabilnost ili represija	World Bank Group, 'Worldwide Governance Indicators', http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home . Interaktivna tablica koja omogućuje usporedbu zemalja po šest pokazatelja upravljanja
Regije pogođene sukobima koje se suočavaju sa široko rasprostranjenim nasiljem ili drugim značajnim rizicima za djecu	International Institute for Strategic Studies, https://acd.iiss.org/en . Treba odabrati 'Browse all conflicts'
Područja pogođena visokim stopama nesigurnosti izvora hrane i pothranjenošću	Food and Agriculture Organization of the United Nations, 'Food Security Statistics', www.fao.org/economic/ess/ess-fs/ess-fadata/en/
Opasne proizvodne aktivnosti uz viši rizik od nesreća uzrokovanih ljudskim faktorom	–

Načelo 10.: ZAJEDNICE I VLADA Ključni faktori za prava djece i poslovanje	Korisni izvori
Mito i široko rasprostranjena korupcija	World Bank Group, 'Worldwide Governance Indicators', http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home . Interaktivna tablica koja omogućuje usporedbu zemalja po šest pokazatelja upravljanja
Utaja poreza (neplaćanje obveza korištenjem nezakonitih metoda) i izbjegavanje poreza (korištenje zakonitih metoda kako bi se smanjilo porezno davanje)	–
Velik neformalni sektor	ILO, LABORSTA Internet, 'Women and men in the informal economy', http://laborsta.ilo.org/informal_economy_E.html . Treba odabrati bazu podataka s informacijama o nizu zemalja
Siromaštvo i posljedični potencijalni nedostatak obrazovnih i zdravstvenih ustanova	World Bank, 'Data: Indicators', http://data.worldbank.org/ . Treba pronaći kategoriju 'Poverty', a onda kliknuti na pokazatelj za popis statističkih podataka po zemljama

DJECA SU...

...NAŠ
NAJVAŽNIJI
POSAO

zajedno
za djecu

